

Economisch-Statistische Berichten

Economische modellen

Liberaal socialisme

★

Prof. G. Brouwers

Benelux

★

Prof. Dr W. G. Hoffmann

Die Sicherung der wirtschaftlichen
Expansion in Deutschland

(I)

★

Drs A. G. U. Hildebrandt

Landbouw- en visserijbeleid

★

Lic. F. van der Vorst

Het goederenverkeer in de havens van
Antwerpen en Rotterdam

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1892

WOENSDAG 2 SEPTEMBER 1953

LE BON MARIAGE:
LE VIN ET LE FROMAGE™

AMSTERDAM-C.
HERENGRACHT 338 - TELEFOON 31040

Frans brood, roomboter,
2 porties kaas, 1 glas wijn:
in klassieke Lunch f 2.40

GEOPEND VAN 11 UUR TOT 1 UUR 'S NACHTS
ZONDAGS GESLOTEN - PROPRIËTARIS: SANDOR VADAS

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij

H.A.M. ROELANTS

Schiedam

beschikbare krachten

Na kortgeleden mijn op oudere leeftijd aangevangen academische studie te hebben volbracht (economisch-publiekrechtelijk doct. ex.), tevens in 1951 geslaagd voor de akte M.O. Staathuishoudkunde en Statistiek, zoek ik thans een

Passende werkkring

waarin praktische, vruchtdragende en constructieve arbeid mogelijk is. Ik ben 40 jaar, representatief, heb organisatievermogen en beschik over een veelzijdige ervaring, o.m. laatstelijk in enkele leidende functies, vnl. op organisatorisch terrein, in (semi) overheidsdienst opgedaan; tevens genoot ik voorheen enige civiel-technische scholing. Goede referenties. Brieven onder no. E.S.B. 36-2, Bur. v. d. Blad, Postbus 42, Schiedam.

vacatures

PTT

Bij het

STAATSBEDRIJF DER PTT

bestaat op aantrekkelijke voorwaarden gelegenheid tot plaatsing van - bij voorkeur - academisch gevormde

bedrijfseconomen

Ook zijn er bij enige onderdelen vacatures voor

econoom-statistici

De beloning is overeenkomstig de belangrijkheid der functies.

Brieven met uitvoerige inlichtingen aan de Hoofdafdeling F'EZ, Kortenaerkade 12 te 's-Gravenhage.

Uitvoering van bouw- en betonwerken onder toepassing van alle moderne bouwmethoden

VRAAGT BROCHURE WERNINK's WERKEN No. 35

**N.V. WERNINK's BETONMAATSCHAPPI
LEIDEN**

Directie: P. A. WERNINK Jr en Ir J. J. G. VAN HOEK

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

**Makelaars en Taxateurs Vaste Goederen
Hypotheeken Verzekeringen**

HUIZENBEHEER

Makelaarskantoor **LANGEJAN**

VREDEHOFWEG 36 - TEL. 23951 ROTTERDAM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse
Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementenprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Economische modellen

III

Liberaal socialisme

Liberaal socialisme, zoals door Halm gesteld ¹⁾, wil een middenweg zijn tussen laissez faire kapitalisme en autoritair socialisme. Het aanvaardt de vrije consumptie- en beroepskeuze; de productiemiddelen (in ieder geval de voornaamste) dienen in handen van de centrale Overheid te zijn.

Doordat de belangrijkste productiemiddelen in eigendom van de Overheid zijn, zal de Overheid een plan moeten opstellen ten aanzien van de hoeveelheid voort te brengen productiemiddelen. Zij zal de hoeveelheid niet in fysieke eenheden vaststellen, daar dan de vrije consumptiekeuze in het gedrang zou komen. Door het doen gelden van actieve consumptievrijheid is het onmogelijk, dat de Overheid een plan over langere termijn opstelt, waarin de productie van consumptiegoederen in concreto wordt vastgelegd. De Overheid zal het productieplan omtrent het vervaardigen van productiemiddelen opstellen in geldeenheden, waarbij de concretisering volgt in korter lopende plannen.

De Overheid doet twee markten voortbestaan, die voor consumptiegoederen en arbeid; de investeringen zijn gebonden aan overheidsbeslissing, voor zover het bedrijfstakken van strategische betekenis voor de ontwikkeling van het economisch leven betreft. Consumenten en bedrijfsleiders werken aan de hand van voor hen gegeven prijzen. Deze prijzen zijn in sommige sectoren in de markt ontstaan, in andere door de Overheid gezet, maar in alle gevallen direct of indirect onder overheidsinvloed tot stand gekomen.

Het grote probleem is, hoe de verdeling van de productiemiddelen over de verschillende toepassingen zal geschieden. De vraag naar kapitaal wordt uitgeoefend door de leiders van de bedrijfstakken. De economische productie-eenheid is niet, zoals in het laissez faire kapitalisme, de onderneming, maar de bedrijfstak. De leiders van de bedrijfstakken geven aan de centrale Overheid advies omtrent de grootte van de productie, waarna de Overheid de verdeling van de investeringen bepaalt. Het advies van de leiders der bedrijfstakken zal gebaseerd zijn op de gemaakte winsten en de te verwachten winsten,

¹⁾ G. N. Halm, *Economic Systems. A comparative analysis.* New York-Toronto 1951. Wij willen er attent op maken dat ten aanzien van de mengvormen liberaal socialisme en het nog te behandelen liberaal kapitalisme variaties in de modellen van verschillende auteurs, juist omdat het mengvormen betreft, groter zijn dan bij de twee voorafgaande. Wij houden ons hier aan de voorstellingswijze van Halm.

gegeven het prijspeil. Het is de bedoeling dat, zo er ergens blijvende winsten ontstaan, deze worden weggewerkt door grotere productie.

De leiders van de bedrijfstakken nemen een monopolistische en/of monopsonistische positie in. Teneinde te voorkomen dat ze andere bedrijfstakken en de consumenten benadelen, is het noodzakelijk dat de Overheid een toezienend oog houdt op de bron van eventuele winsten, het prijzenstelsel. De Overheid zal steeds trachten de prijzen equatieprijzen te doen zijn, in die zin dat totale kosten gelijk zijn aan de totale opbrengsten, bij toepassing van de best beschikbare technieken. Dit zal alleen bereikt kunnen worden via „trial and error”, daar alle prijzen interdependent zijn.

De coördinatie van de ondernemingen binnen een bedrijfstak geschiedt door de leider er van. De plannen van de bedrijfstakleiders worden gecoördineerd door de Overheid via de toewijzing van kapitaal. Hun directief t.a.v. de marktstrategie is, dat zij niet mogen trachten door schommelingen in de productie de prijzen te beïnvloeden. Halm stelt hierbij echter de vraag: „Can we really expect industrial managers to act *as if* prices were independent of the decisions taken, *as if* they were normal, when nobody knows better than the managers, themselves, when they are not, when, therefore, the managers confidently expect that the prices in the next period will be different?” ²⁾. Halm geeft op deze vraag geen antwoord en daarmede ook niet op de mate van de stabiliteit binnen een bedrijfstak.

Het gehele stelsel is er een van „trial and error”, doordat de Overheid haar regulerende functie bewust niet uitstrekt tot consumptie- en beroepskeuze. Via manipulering van het prijzenstelsel en dirigeren van investeringen wordt getracht het onzekerheidsmoment in het economisch proces belangrijk te verkleinen en monopolievorming met daaruit voortvloeiende inkomensverschillen tegen te gaan. Halm meent dat het stelsel, in practijk gebracht, zou kunnen werken. Hij wijst er op dat voor- en nadelen niet moeten worden afgewogen tegen het laissez faire kapitalisme, doch tegenover het liberaal kapitalisme, dat wij in het laatste artikelje hopen te bespreken.

Alphen a/d Rijn.

H. BOOIJ.

²⁾ G. N. Halm, t.a.p. blz. 234.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Economische modellen (III). Liberaal socialisme, door Drs H. Booij	679	A a n t e k e n i n g :	
Benelux, door Prof. G. Brouwers	681	De investeringen in de Nederlandse industrie	693
Die Sicherung der wirtschaftlichen Expansion in Deutschland (I), door Prof. Dr W. G. Hoffmann	684	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ..	694
Landbouw- en visserijbeleid, door Drs A. G. U. Hildebrandt	687	S t a t i s t i e k e n :	
De evolutie van het goederenverkeer in de havens van Antwerpen en Rotterdam, door Lic. F. van der Vorst	690	Werkloosheid in Nederland	695
I n g e z o n d e n s t u k :		Bankstaten	695
De commissionairswang in Nederland, door Dr W. H. C. Schukking, met naschrift van Drs H. W. J. Bosman	692	Gecombineerde maandstaat van de grote ban- ken in Nederland	695
		Interim-prijnsindexcijfers van het gezinsverbruik in Nederland	695

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Prof. G. BROUWERS, Benelux.

Het doel van de Benelux moet zijn: a. een verdere toename van de integratie en b. een algemeen productiekostenpeil, dat enigermate beneden dat van Engeland en Duitsland ligt. In 1952 hebben zich enige feiten bij het integratieproces voorgedaan, die tot wrijvingen aanleiding hebben gegeven. De Regeringen der Benelux-landen hebben een realistische oplossing voor de moeilijkheden verkozen. Er van uitgaande, dat een juiste verhouding tot het productiekostenpeil in de voornaamste concurrerende landen gewenst is, hebben zij vastgesteld dat een proces van aanpassing dient te worden nagestreefd. Een intensivering van de coördinatie hunner sociaal-economische politiek zal daarop gericht zijn. Daarnaast hebben zij rekening willen houden met de mogelijkheid dat tijdens het aanpassingsproces het tempo der integratie een ernstige crisistoestand in een bepaalde bedrijfstak teweeg zou kunnen brengen. Met het oog hierop hebben zij de constructie ener zgn. catastrophe-clausule aanvaard en gemeenschappelijk te treffen maatregelen voorzien, die in dergelijke omstandigheden een temporisering der integratie zouden bewerkstelligen. Deze maatregelen zijn gelegen in een aan een termijn gebonden beperking van de export van het betrokken product naar het getroffen partnerland.

Prof. Dr W. G. HOFFMANN, Die Sicherung der wirtschaftlichen Expansion in Deutschland (I).

Op korte termijn beschouwd, bevindt Duitsland zich in een fase van consolidatie. De verschillende prijsindices handhaven zich op hun niveau of vertonen een licht dalende tendentie. Voor het eerste halfjaar van 1953 kan met een inkomenstoename van ongeveer 6 pCt worden gerekend. De industriële productie (zonder de bouwnijverheid) is in het eerste kwartaal met 5 pCt toegenomen t.o.v. het jaar tevoren. De bouwnijverheid is in de eerste vijf maanden met 14 pCt gestegen en zij zal ook gedurende de rest van het jaar belangrijk zijn. De consumptiegoederenindustrie heeft het belangrijkste aandeel gehad in de productietoename van het laatste halfjaar. De markten voor consumptiegoederen zijn in 1952 veelal kopersmarkten geworden. Aan de monetaire zijde dreigt het gevaar, dat de expansie wordt tegengewerkt door de onevenredig grote besparingen. Om de economische expansie in Duitsland te verzekeren is het noodzakelijk dat een hoog investeringsniveau wordt bereikt.

Drs A. G. U. HILDEBRANDT, Landbouw- en visserijbeleid.

De landbouwpolitiek tot 1930 werd gekenmerkt door de grote aandacht die de Overheid besteedde aan de technische ontwikkeling door middel van onderwijs, voorlichting en onderzoek. Van de zijde van het landbouwbedrijf werden organisatie en coöperatie tot ont-plooiing en vervolmaking gebracht. De landbouwpolitiek in de crisisjaren 1930-1940 kreeg er een nieuw aspect bij, nl. het direct ingrijpen van de Regering om de landbouw voor economische ondergang te behoeden. Na de oorlog is het doel van het landbouwbeleid: een zo groot mogelijke bijdrage van de Nederlandse landbouw aan het nationale product, kostprijsverlaging, redelijke stabiliteit in de prijsontwikkeling en bestaanszekerheid voor de werkers op het goed geleide en economisch verantwoorde land-

en tuinbouwbedrijf. Uit het rapport van de Staatscommissie Sanering Zeevisserij blijkt dat de Nederlandse visserij in veel opzichten achterstaat bij de landbouw. Op het terrein van de coöperatieve aankoop van visserijmaterialen en de coöperatieve afzet en verwerking van vis ligt een belangrijke taak voor de reders en vissers. Op het gebied van visserij-onderwijs, -voorlichting en -onderzoek moet ook een grote achterstand worden ingehaald. Hierbij heeft in het bijzonder de Overheid een taak.

Lic. F. VAN DER VORST, De evolutie van het goederenverkeer in de havens van Antwerpen en Rotterdam.

In de havens van Antwerpen en Rotterdam is het totale goederenverkeer gedurende 1949-1952 voortdurend en in aanzienlijke mate toegenomen. In de haven van Antwerpen werd het peil van 1938 in 1951 en 1952 in betrekkelijk sterke mate overtroffen. Hoewel in Rotterdam het goederenverkeer een nog sterkere stijging vertoont, heeft het nog niet de totale omvang van 1938 bereikt. Schrijver acht de toekomstmogelijkheden voor Rotterdam gunstiger dan voor Antwerpen. Voor Antwerpen zijn de uitzonderlijk gunstige factoren van de eerste na-oorlogsjaren en van de Koreaanse boom-periode reeds grotendeels weggevallen en de nadelige gevolgen werden in 1952 al duidelijk merkbaar. De Nederlandse nationale uitvoer over de haven van Rotterdam is na de oorlog steeds gestegen. Deze stijging zal waarschijnlijk verder doorzetten en toenemen naarmate de Nederlandse industrialisatie vordert en haar vruchten oplevert.

SOMMAIRE

Prof. G. BROUWERS, Benelux.

Le but de Benelux doit être: a. une progression plus profonde dans l'intégration b. un niveau général des couts de production qui se trouve de quelque manière inférieure à celui de l'Angleterre et de l'Allemagne. L'auteur commente, ensuite, les difficultés qui ont surgi en 1952 et la solution que les gouvernements y ont apporté.

Prof. Dr W. G. HOFFMANN, La sécurité dans l'expansion économique en Allemagne (I).

L'auteur étudie les facteurs qui influent sur le développement économique de l'Allemagne et sur ce qui est nécessaire pour assurer l'expansion économique.

Drs A. G. U. HILDEBRANDT, Politique de l'agriculture et des pêcheries.

L'écrivain donne un aperçu historique de la politique agricole du gouvernement néerlandais. La politique des pêcheries connaît un sensible retard, comparée à celle de l'agriculture.

Lic. F. VAN DER VORST, L'évolution du trafic des marchandises, dans les ports d'Anvers et Rotterdam.

Dans les ports d'Anvers et Rotterdam, le total du trafic des marchandises pendant la période 1949-1952 est constant et progresse de façon sensible. L'auteur voit l'avenir de Rotterdam plus plein d'espoir que celui d'Anvers.

Benelux

„Benelux rides another storm. At the darkest moment of Benelux's history the spirit of sensible compromise, without which international agreements are useless, has steered clear of the shoals; but the vessel is not yet set fair to the wind”.

Aldus karakteriseert „The Economist” de jongste Benelux-conferentie. De juistheid van deze interpretatie hangt af van het antwoord op de vraag in hoeverre de getroffen overeenkomst de mogelijkheid schept het tweezijdige doel van de Benelux: a. de versterking zijner integratie, b. de versterking zijner concurrentiekracht naar buiten, te bevorderen althans niet in gevaar te brengen.

De stand van zaken.

Wat is allereerst de concrete situatie met betrekking tot deze beide punten? Het aandeel, dat Nederland en de B.L.E.U. in elkaars industriële invoer hebben, lag in 1952 voor beide partijen bijna 40 pCt hoger dan in 1938. Na enige daling voor België en enige stijging voor Nederland in de loop van 1952, in aansluiting op de voor België en Nederland in tegengestelde zin abnormale Korea-periode 1950/1951, bleven de percentages evenals de wederzijdse exporten zelf gedurende het laatst verlopen jaar praktisch op hetzelfde niveau. Het Belgische aandeel bleef naar 19 pCt, het Nederlandse naar 11 pCt tenderen¹⁾.

Gedurende deze periode vertoonde de onderlinge industriële handelsbeweging als geheel gezien dus een zekere stabiliteit, terwijl ook de mate van integratie geen wijziging van betekenis onderging.

Voor de concurrentiekracht van de Benelux is het relatieve productiekostenpeil een maatstaf. Nu moet men allereerst met de toepassing van algemene cijfers omtrent dit productiekostenpeil, afgeleid uit voor de gehele economie geldende gegevens over arbeidsproductiviteit en loonkosten, voorzichtigheid betrachten. Zij kunnen nimmer uitsluitel geven over de concrete situatie in een bepaalde bedrijfstak. Per bedrijfstak doen zich immers grote verschillen voor, die afhangen van de talrijke factoren, welke aard en omvang der productie op een bepaald gebied beïnvloeden. Daarnaast hangt het van de in concreto zich voordoende verhouding tussen vraag en aanbod af, in hoeverre de productiekosten bij de afzet een meer of minder beslissende rol vervullen. Algemene cijfers betreffende het nationale productiekostenpeil kunnen dan ook nimmer specifieke maatregelen in afzonderlijke bedrijfstakken indiceren. Zij kunnen slechts een aanwijzing geven omtrent de algemene economische positie van een land, die zich in concreto in de ontwikkeling van betalingsbalans en werkgelegenheid uitwerkt. Ook dan kunnen zij nog slechts een bepaalde tendentie in de verhouding tot andere landen tot uitdrukking brengen, omdat exactheid hier een vooralsnog onbereikbaar ideaal is.

Met deze reserve kan worden geconstateerd, dat de concurrentiepositie der Benelux-landen, afgemeten aan de verhouding tot de twee belangrijkste industriële concurrenten, ongunstiger is dan in 1938 het geval was. Nederland had bij een wat lagere arbeidsproductiviteit dan Engeland en Duitsland doch een nog wat sterker loonverschil, een concurrentievoordeel ten opzichte van

beide landen, van ca 15 pCt. België had bij een waarschijnlijk niet veel lagere arbeidsproductiviteit dan Nederland en een aanzienlijker loonverschil een concurrentievoordeel ten opzichte van Engeland en Duitsland, dat stellig meer was dan 15 pCt.

Momenteel is de verhouding wat Nederland betreft weer nagenoeg dezelfde. Het verschil in arbeidsproductiviteit is parallel met het verschil in bevolkingsvermeerdering toegenomen, doch dit is gecompenseerd door een stijging van het loonverschil²⁾. België daarentegen heeft nu een concurrentienadeel, dat tenminste wel 15 pCt is, wanneer men een analoog verloop der arbeidsproductiviteit als in Engeland en Duitsland aanneemt.

Welke concurrentiepositie t.o.v. Engeland en Duitsland is nu voor de Benelux-economie acceptabel te achten? Voorop zij gesteld, dat in overeenstemming met het hiervoor reeds opgemerkte het productiekostenpeil der geïntegreerde Benelux-economie zal uiteenvallen in een aantal bedrijfstakniveaux, die zeer kunnen verschillen, zodat ook het gemiddelde van de Belgische en Nederlandse helften niet precies gelijk behoeft te zijn. Het algemene Benelux-peil zal intussen op langere termijn bezien wel steeds in zekere mate onder dat van de beide grote industriële concurrenten moeten blijven. En wel om de volgende redenen.

In de eerste plaats zal de Benelux-economie mede in verband met de toenemende bevolking een expanderend karakter moeten hebben. Vervolgens hebben Nederland en België in het verleden ten opzichte van Engeland en Duitsland structureel steeds een zwakkere economische positie gehad, mede blijkend uit hun als regel lagere loonniveau, en er is reden aan te nemen, dat dit in de toekomst ook bij een geïntegreerde economie nog enigermate het geval zal zijn. Ten slotte nemen Engeland en Duitsland hetzij door bepaalde politieke verbindingen, hetzij door het pure gewicht hunner totale economische en politieke macht op de overzeese markten een zodanige positie in, dat de Benelux dit nadeel door een gunstige kostenbasis zal moeten compenseren.

Het doel van de Benelux moet dus zijn: a. een verdere toeneming van de integratie, zowel ter bereiking van een grotere onafhankelijkheid van het buitenland als ter versterking van de innerlijke kracht der Benelux-economie, b. een algemeen productiekostenpeil, dat enigermate beneden dat van Engeland en Duitsland ligt.

De moeilijkheden.

In 1952 hebben zich nu enige feiten bij dit integratieproces voorgedaan, die tot wijzigingen aanleiding hebben gegeven en de Benelux-samenwerking in ernstig gevaar hebben gebracht. Op zichzelf waren deze feiten: een versterkte uitbreiding van de Nederlandse export naar België in een aantal bedrijfstakken van het eerste op het tweede halfjaar 1952, niet van zo grote betekenis; het tempo van de exportstijging dezer producten was dan ook van het tweede halfjaar 1952 op het eerste halfjaar

¹⁾ Bij analyse blijkt, dat de wijziging in de verhouding der Nederlandse arbeidsproductiviteit t.o.v. Engeland en België ongeveer is gecorreleerd met het verschil der bevolkingstoename; de sterkere investeringsactiviteit in Nederland heeft dus de grotere schade in apparatuur door de oorlog veroorzaakt, voor een goed deel gecompenseerd. Frankrijk geeft, ondanks een geringe stijging van de bevolking toch slechts een geringe stijging van de arbeidsproductiviteit te zien; West-Duitsland daarentegen heeft het bij een sterke toeneming van zijn bevolking (réfugiés) gepresteerd een vrij aanzienlijke stijging van de arbeidsproductiviteit tot stand te brengen.

²⁾ Voor de industriële en agrarische handelsbeweging in totaal waren deze aandeelpercentages in 1952 resp. 17 en 13.

1953 reeds aanmerkelijk lager. Deze stijging hing immers goeddeels samen met het in 1952 optredende evenwichtsherstel in de Nederlandse economie, dat door de Korea-crisis der jaren 1950/1951, die op Nederland een ander effect had dan op België, tijdelijk was onderbroken. Het tempo der stijging mocht dan ook als eenmalig worden beschouwd.

Deze ontwikkeling van de Nederlandse export naar België viel echter samen met een teruggang van de totale Belgische export, waardoor o.a. de producten werden getroffen, waarvan de Nederlandse export naar België was gestegen. In de tweede plaats ging zich in samenhang met de teruggaande conjunctuur het feit voelbaar maken, dat het Belgische productiekostenpeil zich op een relatief ongunstig niveau bevond, hetgeen tot dusver door de gunstige vraag- en aanbodverhouding van de Belgische exportproducten nog slechts weinig tot uitdrukking was gekomen.

Het was, wanneer ik een ogenblik van het speciale geval van de landbouw afzie, voor het eerst in de geschiedenis van de Benelux, dat bepaalde belangen zich door het integratieproces werkelijk geschaad voelden. Het feit, dat de voor Nederland en België niet synchroon verlopende algemene conjunctuurbeweging hier de hoofdoorzaak van was, deed aan het psychologisch effect niet af. Het in zijn implicaties slechts ten dele begrepen prijs- en loonverschil ging in de politieke discussie zijn gearceerde rol spelen en de Benelux had zijn eerste werkelijke vuurproef te doorstaan. Het gevaar dreigde, dat, ondanks het sluiten van een aantal Belgisch-Nederlandse ondernemersregelingen, het vrije onderlinge verkeer op onvoldoende gefundeerde motieven aan beperkingen zou worden onderworpen, die niet slechts het integratieproces zouden aantasten, waaraan moest worden voldaan, wilde een verdere ontplooiing van het integratieproces op de duur kunnen worden gerealiseerd.

Tijdens deze vuurproef ontwikkelden zich twee denkrichtingen, die der soepelen en die der starren. De soepelen stelden zich op het standpunt, dat vanwege de politieke consequenties de Benelux-gedachte ten koste van alles moest worden gered, ook wanneer de te treffen maatregelen een tijdelijk buiten werking stellen der douane-unie met zich brachten. Zij waren bereid de Benelux te offeren op het altaar van de Benelux.

De starren waren van mening, dat elke handelsbeperking uit den boze was en dat het land, hetwelk de concurrentie niet aankon, door een wijziging van zijn sociaal-economisch beleid deze moeilijkheid te boven zou dienen te komen. Zij verdiepten zich daarbij weinig in de politieke aspecten van hun standpunt. Beschouwingen over de meer of mindere geoorlooftheid, resp. kunstmatigheid van bepaalde vormen van overheidsingrijpen, vertroebelden verder deze gedachtenwisseling.

De overeenkomst.

De Regeringen der Benelux-landen hebben, wanneer men tot de kern doordringt van de soms gecompliceerde formuleringen, waartoe een compromis doorgaans aanleiding geeft, een realistische oplossing verkozen boven die der beide juist genoemde denk-, resp. gevoelsrichtingen. Er van uitgegaande, dat een juiste verhouding tot het productiekostenpeil in de voornaamste concurrerende landen gewenst is, hebben zij vastgesteld, dat gegeven de bestaande verhoudingen een proces van aanpassing in dit opzicht dient te worden nagestreefd. Een intensivering van de coördinatie hunner sociaal-economische politiek,

het centrale doel in de opzet der Economisch Unie, zal daarop gericht zijn.

Daarnaast hebben zij met uitdrukkelijke erkenning van het feit, dat de integratie hunner economieën verschuivingen in de productiestructuur er van met zich zal brengen, dat de producenten hielden van de mogelijkheid, dat in het bijzonder tijdens het juist bedoelde aanpassingsproces het tempo der integratie een ernstige crisistoestand in een bepaalde bedrijfstak teweeg zou kunnen brengen. Met het oog hierop hebben zij de constructie ener zgn. catastrophe-clausule aanvaard en gemeenschappelijk te treffen maatregelen voorzien, die in dergelijke omstandigheden een temporisering der integratie zouden bewerkstelligen. Deze maatregelen zijn gelegen in een aan een termijn gebonden beperking van de export van het betrokken product naar een partnerland. Daarbij wordt aan de hand van een tweetal alternatieve formules vastgesteld in hoeverre de import van een bepaald product uit het partnerland gedurende een semester de gemiddelde import van de overeenkomstige semesters der aan het beoordelingstijdstip voorafgegangene twee jaren zodanig heeft overtroffen, dat een maatregel als juist bedoeld moet worden ingesteld of gecontinueerd.

De eerste van deze twee alternatieve formules is als catastrophe-clausule eenvoudig en duidelijk. Zij aanvaardt de wenselijkheid maatregelen te overwegen, wanneer de productie in het partnerland gedurende een semester vergeleken met de twee voorafgegangene semesters als zojuist omschreven, met ten minste 15 pCt is verminderd, welke vermindering voor meer dan 3/4 aan een toeneming van de import uit het partnerland kan worden toegeschreven.

De tweede formule erkent de crisistoestand eveneens, wanneer, zonder dat een vermindering der productie kan worden geconstateerd, de import gedurende een semester met meer dan 60 pCt (of meer dan 15 pCt van de productie van het importerende land) de import in de twee voorafgegangene semesters, als hiervoor omschreven, heeft overschreden. Het ligt voor de hand, dat deze tweede formule werd gebonden aan enkele voorwaarden met betrekking tot de ontwikkeling der productie in het importerende land, de positie van het importerende land op de markt van het partnerland en de import uit derde landen³⁾.

Voorts werd nog de mogelijkheid opengelaten, dat bij wijze van uitzondering maatregelen zouden worden overwogen indien een der beide formules geen toepassing vond; terwijl anderzijds geen maatregelen zullen worden genomen, indien toepassing van een der formules onbillijke consequenties voor het exporterende land zou hebben.

Bij gebrek aan overeenstemming tussen de Regeringen zal arbitrage plaatsvinden, zodra het desbetreffende wetsontwerp door de volksvertegenwoordigingen der partnerlanden zal zijn goedgekeurd. Vooruitlopend daarop vindt een systeem van conciliatie plaats, dat dezelfde strekking heeft, doch geen bindende juridische kracht.

Ten slotte heeft de Nederlandse Regering zich bereid verklaard, ter verlichting van de Belgische concurrentieomstandigheden bij het aanpassingsproces een wetsontwerp in te dienen tot tijdelijke opschorting van de restitutie bij export van bepaalde delen der omzetbelasting. De technische uitwerking hiervan en de vaststelling der voorwaarden vindt nog in onderling overleg plaats. Als

³⁾ Gepreciseerd luiden deze voorwaarden: a. de productie in het importerende land is niet wezenlijk gestegen; b. de totale toeneming van de import is voor niet meer dan 20 pCt toe te schrijven aan de import uit derde landen; c. de toeneming van de import uit het partnerland heeft de import uit derde landen niet vervangen; d. de import uit het buitenland maakt ten minste 7 pCt uit van de consumptie van het importerende land.

regel zal de opschorting dezer restitutie bijna 3 pCt van de uitvoerprijs betreffen.

Deze temporisatie van de integratie der Benelux is in het kader van het noodzakelijke aanpassingsproces zinvol en dient derhalve de uiteindelijke volledige realisatie der Unie, wanneer zij is een „reculer pour mieux sauter” en niet een begin van de weg terug. Het steeds aanwezige gevaar van de verstarring van geprotegeerde posities en de kern van waarheid die ligt in de uitspraak: „ce n'est que le temporaire qui dure” zouden aanleiding tot een zeker scepticisme kunnen geven.

Zowel de constructie der catastrophe-clausule als de economische realiteit wettigen intussen de hoop, dat het hier inderdaad een temporisering van het integratieproces in speciale daarvoor in aanmerking komende gevallen betreft. Allereerst geven de alternatieve formules een redelijke expansiemogelijkheid en bevatten zij zowel een formele als een automatische tijdelijkheid. In de tweede plaats is een wijziging in het Nederlandse loonpeil te verwachten, die het nog bestaande concurrentieverval met Engeland en Duitsland zal verkleinen, terwijl de algemene prijsontwikkeling, de druk der economische omstandigheden en het realistisch besef der zich wijzigende conjunctuursituatie de vermindering van het Belgische concurrentienadeel door verlaging van de productiekosten zal kunnen bevorderen. In de derde plaats is over het geheel niet te verwachten, dat het tempo van de uitbreiding van de export naar de Benelux-partner in de bedrijfstakken, waar dit in het recente verleden relatief hoog is geweest, zich ongewijzigd zal kunnen handhaven. Afgezien van speciale omstandigheden, die in bepaalde bedrijfstakken een rol hebben gespeeld, is de ontwikkeling in 1952, zoals gezegd, voor een goed deel te verklaren uit het door de Korea-crisis geremde evenwichtsherstel. Wij mogen dus hoop koesteren, dat de handelsbeperkende maatregelen na verloop van enige tijd tot het verleden zullen behoren en dat wij hier inderdaad te maken hebben met een overgangperiode in het integratieproces, waarvan de overbrugging voor de Benelux van beslissende betekenis zal zijn geweest.

Het is daarbij van het allergrootste belang, dat het overleg van het bedrijfsleven der Benelux-landen wordt geïntensiveerd, opdat zonder ingrijpen van de Overheid en nauwer aangepast aan de commerciële praktijk de oplossing van door onderling overleg op te ruimen moeilijkheden wordt verkregen en door arbeidsverdeling en waar mogelijk gecombineerde activiteit een versterkte positie tegenover het buitenland tot stand wordt gebracht.

De coördinatie der politiek.

Ter bereiking van het tweezijdige doel der Benelux, in de aanvang dezer beschouwing geschetst, nl. een zo hoog mogelijk opgevoerde onderlinge integratie en een gunstige gezamenlijke concurrentiepositie t.o.v. de buitenwereld, moet de coördinatie der sociaal-economische politiek in zijn diverse vormen een essentiële voorwaarde worden geacht. Het is dan ook geen wonder, dat het doorvoeren dezer coördinatie op concrete grondslag voorop is gesteld in het Protocol der Juli-conferentie. Bij de beoordeling van de toepassing dezer coördinatie is het zaak, gezien niet slechts de vele economische doch ook de politieke aspecten hieraan verbonden, zich op een nuchter en uitermate realistisch standpunt te plaatsen. Het is niet mogelijk twee systemen van economische politiek in de ruimste zin van het woord, ook al zijn zij als in België en Nederland wat hun primaire doelstellingen en hun grondlijnen aangaat gelijk, op korte termijn met

spaart
kilometer na
kilometer geld

R. S. STOKVIS & ZONEN N.V.
140 dealers en subdealers,
overal in Nederland.

zekere wijzigingen aan elkaar te plakken. Deze systemen zijn in hun uitingsvormen in belangrijke mate historisch bepaald door de ontwikkelingsgeschiedenis der afzonderlijke naties, door hun maatschappelijke en politieke structuur, door hun volksmentaliteit en door de op zijn minst in onderdelen verschillende actuele eisen van het economische en financiële beleid.

Zet men zich aan de grote taak deze systemen van economische politiek te coördineren, dan doet men allereerst goed een wijze beperking te betrachten en te beseffen, dat de vergroting der economische ruimte in eerste instantie enige terughoudendheid vereist bij het ingrijpen in de ontwikkeling van het economisch proces, ten einde aldus de nationale economieën in staat te stellen zich op enigszins organische wijze aan elkaar aan te passen. Het spreekt vanzelf, dat bepaalde beginselen en directieven vooral in de periode, waarin wij momenteel leven, daarbij onmisbaar zijn en men zal met name moeten beseffen, dat de verschillen in structuur en ook de verschillen in feitelijke omstandigheden in de afzonderlijke landen maatregelen zullen vereisen, die in de beide landen niet volstrekt analoog van karakter kunnen zijn. Vindt men in dergelijke verschillen aanleiding de ontwikkeling der Unie te vertragen of zelfs op te schorten, dan kan men de gedachten aan een uiteindelijk samengaan beter geheel uit zijn hoofd zetten, want dan betekent dit, dat men de verziende blik en de praktische staatsmanswijsheid mist om een zo ingrijpend en veelomvattend doel tot stand te brengen. Richtsnoeren bij dit nog jaren in verscheidene opzichten nationale beleid dienen te zijn: terughoudendheid bij het ingrijpen om zuiver nationale redenen, de bereidheid tot voortdurend overleg om overal waar dat mogelijk is op analoge wijze te werken en bovenal handhaving en voortdurend verdere bevrijding in alle denkbare sectoren van het onderling verkeer. Men zal zich steeds moeten realiseren, dat deze bevrijding het voornaamste middel is om de economische verwechting tot stand te brengen en dat de volledige coördinatie der politiek een werk van jaren is, hetwelk ten slotte het maximale effect aan de intussen tot stand gebrachte integratie moet geven. Al behoeft daarbij niet te worden ontkend, dat dit moeilijke en veel geduld vragende werk van de coördinatie der politiek intussen de integratie belangrijk kan bevorderen.

Wanneer men de onlangs na veel strijd en misverstanden bereikte overeenstemming aldus wil bezien, dan dient daaruit voort te vloeien, dat theoretische tegenstellingen naar de achtergrond worden verschoven, zij het in de academische discussie naar hartelust geanalyseerd, en dat men zich in de praktische politiek op basis van het met moeite verkregen compromis met meer onderling begrip en waardering instelt op een positieve bevordering van de concrete doelstellingen der Unie, die nog voor ons

liggen. Dit geldt in de eerste plaats van de onderwerpen, die op de komende Ministersconferentie zullen worden behandeld en die het principieel en zakelijk uitermate gewichtige punt van de samenwerking op het gebied der handelspolitiek betreffen naast andere voor de integratie der Benelux-economie zeer belangrijke punten. Wanneer ook ten aanzien van deze onderwerpen overeenkomsten zijn getroffen, kan 'op basis van het totale complex der afspraken de voorbereiding van het Unieverdrag ter hand worden genomen.

Ook de formele samenwerking in volledig Unieverband moet nl. als een doel voor de nabije toekomst worden beschouwd. Zij zal immers de integratie op velerlei gebied kunnen stimuleren. Reeds ontworpen gezamenlijke instituten als arbitrage en parlementair contact, zullen naast ministeriële en ambtelijke samenwerking op een hoger duurzamer plan worden gebracht en aldus geïntensiveerd. Geen groter misverstand ware evenwel denkbaar dan de gedachte, dat men er daarmee zou zijn. Wanneer de re-

cente geschiedenis iets duidelijk heeft gemaakt, dan is dat het feit, dat de Benelux geen simpele constructie is die men met behulp van een aantal protocollen in praktijk kan brengen. De creatie in vrijwillige samenwerking van een praktische eenheid door drie volken, in menig opzicht verdeeld, in meer opzichten verwant en verbonden, is een boeiend avontuur met vele hindernissen, die met geduld en inspanning in de loop der jaren moeten worden overwonnen. Het belang er van moge te sterker blijken tegen de achtergrond van de politieke instabiliteit der ons omringende landen. De Europese integratie is een groot doch verder verwijderd ideaal. De kracht, die wij reëel geïntegreerd in deze chaotische, nog naar methoden en vormen zoekende wereld zullen kunnen uitoefenen, moet een aansporing zijn tot volharding bij het banen van de weg naar het doel, dat de Benelux-staatslieden te Londen, onbezwaard door de feitelijke moeilijkheden, tijdig stelden.

's-Gravenhage.

G. BROUWERS.

Die Sicherung der wirtschaftlichen Expansion in Deutschland

I

Die wirtschaftspolitische Diskussion Westdeutschlands ist gekennzeichnet durch Variationen zwischen gedämpftem Optimismus und Zurückhaltung. Im Chor der Stimmen fehlen die Extreme: hier die Erwartung eines neuen anhaltenden Aufschwungs, dort die Voraussagen eines intensiven Rückschlags mit dauerhafter Depression. Diese letzte Haltung kann auch schon deswegen nicht aufkommen, weil sich in der Öffentlichkeit teilweise das Gefühl durchgesetzt hat, dass nicht sein kann, was nicht sein darf! Insofern macht es sich nunmehr bezahlt, dass der Streit um „die Marktwirtschaft“ im allgemeinen von den Verteidigern nicht blindlings, sondern mit Hinweisen auf die Notwendigkeit ihrer Steuerung in Richtung auf eine „Soziale Marktwirtschaft“ geführt worden ist. Weitverbreitet ist andererseits der Eindruck, dass die bisherige Ausweitung der Inlands- und vor allem Auslandsmärkte nicht selbstverständlich ist. Je nach Temperament und Einsicht wird daraufhin entweder eine „konjunkturpolitische Wachsamkeit“ oder eine aktive „elastische Zweckmässigkeits-Konjunkturpolitik“ gefordert, um sich den Vorwurf eines „too little and too late“ zu ersparen.

Zur Beurteilung der Frage nach der Sicherung der wirtschaftlichen Expansion sollen zunächst einige kurzfristige und danach einige langfristige Aspekte aufgezeigt werden. Kurzfristig betrachtet befindet sich Deutschland in einer Phase der *Konsolidierung*, in der ein vorherrschender Käufermarkt die Anpassung der volkswirtschaftlichen Wert- und Mengengrößen aneinander erzwingt. Die verschiedenen *Preisindizes* verharren etwa auf ihrem Niveau oder haben leicht sinkende Tendenz. Beharrend sind die Grundstoff- und Investitionsgüterpreise, nicht zuletzt teilweise dank ihrer Preisbindung. Dagegen haben industrielle Verbrauchsgüter oder agrarische Großhandelspreise mehr sinkende Tendenz, wobei im letzten Falle sich z. Zt. Säsoneinflüsse auswirken. Das Ausmass des Preisrückganges darf aber bei Fertigwaren im Vergleich mit Stapelprodukten wie Rohstoffen und Nahrungsmitteln nicht überschätzt werden. So ist seit Anfang 1952 der Index der industriellen Erzeugerpreise nur etwa um 4 %, der Index der Einzelhandelspreise um 6 % gesunken, während der Moody-Index um etwa 10 % und der Economist-Index um 20 % gefallen ist. Dieser Unterschied ist zu beachten, da die wirtschaftliche Praxis sich

häufig durch die intensiveren Preisrückgänge beeindrucken lässt und dementsprechend zurückhaltend disponiert, obwohl kein begründeter Anlass dafür besteht.

Das *Volkseinkommen* (Netto-Sozialprodukt zu Faktorkosten) liegt im 1. Quartal 1953 etwa um 7 % höher als im Vorjahr. An diesem Einkommenszuwachs hat — abgesehen von der Heraufsetzung von Versorgungsbezügen und Unterstützungen — die Industrie einen wesentlichen Anteil. Ihre Lohn- und Gehaltssummen liegen im 1. Quartal um 6 % höher als im Vorjahr und behalten auch im 2. Quartal das höhere Niveau. Dafür ist nicht nur der ständige Anstieg des Beschäftigungsvolumens, sondern auch die Erhöhung der durchschnittlichen Einkommenssätze (Lohn und Gehalt) gegenüber dem Vorjahr (Jan.-April) um 2½ % verantwortlich. Wenn man berücksichtigt, dass ab 1. April die öffentlichen Einkommen um etwa 20 % erhöht worden sind und dass nach den vorläufigen Angaben bis einschliesslich Juni die Industrieeinkommen weiter zugenommen haben, so kann für das 1. Halbjahr 1953 mit einer Zunahme des Volkseinkommens um vielleicht 6 % gerechnet werden.

Da das Preisniveau sich nicht wesentlich verändert hat, ist es nicht anders zu erwarten, als dass auch die Mengereihen entsprechende Zunahmen aufweisen. In diesem Zusammenhang interessieren allerdings nur die Globalgrößen; die Umschichtungen in der Produktionsstruktur sind zwar äusserst wichtig, vollziehen sich aber in einer Marktwirtschaft ständig und ohne viel Aufsehen. Wenn es in Deutschland z.B. eine Krise der Mühlenindustrie wegen der zu grossen Kapazitäten gibt, so rufen zwar die Interessenten nach „Marktordnung“ und Schutz; die breite Öffentlichkeit dürfte aber kaum bereit sein, die notwendige Anpassung mit verhindern zu helfen, soweit nicht spezifische Mängel der Marktverfassung vorliegen. Die deutsche *Industrieproduktion* (ohne Bau) hat volumenmässig im 1. Quartal um 6 % und in den ersten 6 Monaten sogar um 8 % gegenüber dem Vorjahr zugenommen. Der investitionsmässig wichtige Bausektor hat sich gleichzeitig um 13 % ausgedehnt (6 Monate) und verspricht, da die angefangenen Bauten fertig gemacht werden müssen, auch im Rest des Jahres eine wesentliche Konjunkturstütze zu werden. Bezeichnend ist nun, dass die Führung in der Produktionszunahme des letzten halben

Jahres bei der Konsumgüterindustrie liegt, die in den ersten 6 Monaten ein gegenüber dem Vorjahr um 18% höheres Niveau gehalten hat, während die Erzeugung von Investitionsgütern nur um 6% und die Produktion an Grundstoffen um 9% gestiegen ist. Die Gründe liegen einfach darin, dass der Übergang zum Käufermarkt im Jahre 1952 die Chance für eine Mengenkonjunktur eröffnet, wie sie theoretisch nicht besser erwartet werden kann. Auf einigen Konsumgütermärkten wird die Schärfe der Konkurrenz voll spürbar und zum ersten Male nach dem Kriege wird teilweise eine sehr scharfe Überprüfung der Kalkulationsmethoden erzwungen. Die Zunahme der Differenzierung des Warensortimentes, die erhebliche Steigerung der Marktbeobachtung und Reklame, die Entwicklung von Gebrauchtwarenmärkten für Autos usw. sind Symptome der veränderten Marktlage.

Die relative Stärkung der Einkommenseite scheint indessen ihre akzeleratorische Wirkung nicht zu verfehlen. Die Auftragseingänge in der *Investitionsgüterindustrie* im Frühjahr lassen eine Produktionssteigerung im Herbst erwarten. Schon sind die kritischen Stimmen im Investitionssektor, die sich wegen des zurückbleibens dieses Sektors erhoben hatten, leiser geworden. Besonders wichtig wird dabei die Entwicklung des Stahlmarktes sein. Denn seit Herbst vorigen Jahres gehen Produktion und Absatz an Walzstahlfertigerzeugnissen zurück, da die Verarbeiter mit dem Wirksamwerden des europäischen Stahlmarktes eine wesentliche Preissenkung erwarten, da ausserdem das Tempo der Investitionszunahme sich notwendig verlangsamt — worüber noch zu sprechen ist — und da auch der Auslandsmarkt nur rückläufige Mengen abnimmt. Es spricht indessen manches dafür, dass zum mindesten der weitere Rückgang durch Verbrauchsgüterindustrie und Bautätigkeit aufgefangen wird, wie der neue Anstieg im Juni bereits zeigt. Da der Abfall immerhin 20% beträgt, wird allerdings eine Steigerung über den bisherigen Höhepunkt hinaus wohl nur möglich sein über Preisnachlässe, ein angesichts der laufenden Investitionsvorhaben nicht einfach lösbares Problem. Da es sich dabei um ein internationales Problem handelt, dürfen an den Export keine aussergewöhnlichen Erwartungen geknüpft werden. Der Ausweg einer Mengenkonjunktur, der sich im Verbrauchsgütersektor so bewährt hat, ist nur begrenzt gegeben wegen der geringeren Anpassungsfähigkeit der Stahlindustrie und der gerade in Deutschland mangelnden Entwicklung des Kapitalmarktes.

Vielleicht ist für das Konsolidierungsproblem noch der Erwähnung wert, dass sich nunmehr im Jahre 1953 im Vergleich mit der Vorkriegszeit die Investitionsgüterindustrie, die ursprünglich vorausgeeilt war, die Verbrauchsgüterindustrie und die Grundstoffproduktion niveaumässig immer mehr angleichen, wobei freilich ein gewisser Abstand zugunsten der Investitionsgüterindustrie aus allgemeinen wachstumstheoretischen Gründen erwünscht bleibt. Noch zurück ist gegenüber 1936 — falls das Jahr überhaupt eine geeignete Basis ist — die *Bauindustrie* trotz ihrer kräftigen Belegung seit Frühjahr 1953. Für die Sicherung der Expansion ist sie besonders wichtig, da die Bauinvestitionen ungefähr 10% des Bruttosozialprodukts und etwa 44% der gesamten Anlageinvestitionen ausmachen. 1952 werden 45% der Mittel seitens der öffentlichen Hand zur Verfügung gestellt. Für das Etatjahr 1953/54 steht absolut sogar ein etwas höherer Betrag von 2,6 Mrd. DM aus den öffentlichen Kassen bereits zur Verfügung, so dass die konjunkturstützende Funktion des Baugewerbes nunmehr

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

HERENGRACHT 450 - AMSTERDAM

*Internationaal handelscontact**Financiering van de buitenlandse handel*

davon abhängt, wieweit private Bauherren und sonstige Auftraggeber wie Industrieunternehmen die restliche Hälfte der Bauinvestitionen finanzieren. Angesichts dieser Lage ist es nicht zufällig, dass die allmähliche Aufhebung der Stoppmieten im Interesse der Anregung des privaten Baumarktes zum mindesten im Prinzip diskutiert wird, nachdem die ganze deutsche Nachkriegserfahrung zeigt, dass die berühmten „Engpässe“ sich teilweise als Scheinprobleme erweisen, wenn die Preisbindungen gelockert und wenn schliesslich die Preise freigegeben werden. Berechnungen über die mögliche Belastung von mittleren und unteren Familieneinkommen durch zunächst 15-20% Mieterhöhungen sprechen dafür, dass derartige Belastungen zumutbar erscheinen, da die Mietausgaben bei 4-Personen-Arbeiterhaushaltungen der mittleren Verbraucherguppe 9,3% (1952) der monatlichen Gesamtausgaben betragen und da die daraus resultierende Nachfrageverminderung nach sonstigen Verbrauchsgütern die Bevölkerung in einem Zeitpunkt treffen würde, in dem sie sich auf dem allgemeinen Käufermarkt befindet.

Diese Marktbedingungen können freilich nur gehalten werden, wenn auf der monetären Seite alles getan wird, um eine stetige und keine sprunghafte Expansion zu sichern. Die jüngste Erfahrung zeigt indessen eine evtl. Gefahr eher in umgekehrter Richtung. Denn gegenüber dem Vorjahr haben die kontraktiven Tendenzen per Saldo zugenommen. Dies liegt weniger daran, dass die *Kreditgewährung* des Bankensystems nachgelassen hat, als an der überproportionalen Zunahme der Spareinlagen und Termindesiten, so dass der kontraktiv wirkende Saldo sich wesentlich erhöht hat. Daraus resultiert die Verflüssigung des Geldmarktes mit der Folge einer Senkung des Diskontsatzes auf 3½%. Der Rückgang der Geldumlaufgeschwindigkeit (Gesamtumsätze : Geldvolumen) charakterisiert ebenfalls die Lage. Die Kreditinstitute nehmen die Zentralbank schon seit 1951 immer weniger in Anspruch. Die Bedeutung dieser Situation wird ersichtlich, wenn man sich vergegenwärtigt, dass Mitte 1952 der Diskontsatz noch 6% betrug.

Erwartungsgemäss geht mit dieser Entwicklung eine gewisse Belegung des *Kapitalmarktes* parallel. Zwar ist der klassische Zusammenhang bei weitem noch nicht hergestellt; andererseits hat sich aber doch der Anteil der Kapitalmarkt-Mittel an der Investitionsfinanzierung erhöht. Während er im 1. Halbjahr 1952 noch 18% betrug, ist er im 2. Halbjahr 1952 auf 33% gestiegen und hat damit erstmals die Quote der öffentlichen Haushaltsmittel übertroffen. Die mittel- und langfristigen Bankkredite, die in den ersten 5 Monaten 1953 um 43% höher liegen als im Vorjahr, haben daran einen wesentlichen Anteil. Der Bestand an Wertpapieren hat sich in den Bankbilanzen mehr als verdoppelt. Freilich handelt es sich dabei nicht um einen „freien“ Kapitalmarkt. Vielmehr schlagen

sich darin teilweise die Auswirkungen des Ersten Kapitalmarktförderungsgesetzes vom Dezember 1952 nieder. Der Erfolg der steuerlichen und sonstigen Präferenzen der öffentlichen Anleihen hat dazu geführt, dass die öffentlichen Wertpapiere zu etwa 2/3 an den gesamten Verkäufen beteiligt sind, — ein Prozess, der auf die Dauer keineswegs erwünscht ist. Ob die Senkung der Körperschaftssteuer von 60 auf 30 % für den ausgeschütteten Gewinn von 1954 ausreicht, um den privaten Kapitalgeber an erhöhter Aktienemission genügend zu interessieren, muss erst die Erfahrung zeigen. Bei Stahl und Kohle dürften die Sozialisierungserörterungen unabhängig davon bis auf weiteres ein gewisses Hindernis in dieser Hinsicht bilden. Mit diesen Kapitalmarktproblemen werden aber bereits die lang- und mittelfristigen Aspekte der Konjunkturdiagnose angedeutet.

Das Problem der Sicherung der wirtschaftlichen Weiterentwicklung Deutschlands bedarf notwendig der Einbeziehung *längerfristiger Aspekte*, da nach einer verhältnismässig schnellen Wiederaufbauperiode der angemessene Grad der Expansion neu zu finden ist. Die Mengen- und Wertreihen zeigen von 1948 bis 1951 im allgemeinen derartig hohe Zuwachsraten, dass im Ausland das Zerrbild vom „Wirtschaftswunder“ auftauchen und im Inland die Vorstellung eines ewigen Verkäufermarktes mit allen Folgen entstehen konnte. Preismässig sind die Jahre 1948 bis 1950 durch grosse Streuung der einzelnen Indizes im Vergleich mit der Vorkriegszeit gekennzeichnet. Das Jahr 1951 bringt nun auch für Textilwaren- und Schuhpreise im Einzelhandel die Anpassung an das Niveau der übrigen Indizes, so dass man von etwa Mitte 1952 an erstmalig auch von einer Konsolidierung des Preisbildes im Vergleich mit der Vorkriegszeit sprechen kann. Mit welcher Zuwachsrate kann also auf diesem Hintergrund nunmehr gerechnet werden?

Das *Bruttosozialprodukt* — stets in Preisen von 1936 gerechnet — steigt von 1949-1952 jährlich mit fallender Tendenz, und zwar mit 17 %, 15 % und 6 %; analog nimmt das *Nettosozialprodukt* zu Faktorkosten (Volkseinkommen) um 14 %, 12 % und 6 % zu. Damit hat sich nach der einmaligen Periode des Wiederaufbaues die deutsche Zuwachsrate dem internationalen Niveau genähert ohne dass schon die künftig wahrscheinliche niedrigere Norm erreicht ist. Denn das amerikanische Bruttosozialprodukt ist von 1910-1950 durchschnittlich jährlich nur um 3 % gewachsen. Bezogen auf den Kopf der Bevölkerung, die durch den Flüchtlingsstrom aussergewöhnlich zugenommen hat, liegt das Volkseinkommen 1952 um 30 % höher als 1949 und um 10 % höher als 1936 bzw. etwa gleich hoch wie 1938. Grob gerechnet sind also 7 Jahre nach dem Kriege die Voraussetzungen wieder gegeben, um der Bevölkerung die alte Realeinkommenshöhe zu ermöglichen, wobei von Verschiebungen im Einkommensaufbau abgesehen wird. Wachstumstheoretisch bleibt aber der relative Rückstand Deutschlands, da im Falle einer ungebrochenen Entwicklung das reale Einkommen je Kopf etwa 18 % — statt 10 % — höher sein könnte als 1936, wenn man von einer jährlichen Realeinkommenssteigerung je Kopf von nur 1 % ausgeht, während die Vereinigten Staaten von 1929 bis 1950 eine Zunahme von 1 3/4 % gehabt haben. Es scheint also insoweit begründet, in den nächsten Jahren nach Möglichkeit eine jährliche Zuwachsrate des Volkseinkommens anzusteuern, die etwas über dem Erfahrungssatz von 3 % liegt, sich also vielleicht zunächst noch zwischen 4 und 5 % bewegt, um angesichts des anhaltenden Flüchtlingsstromes die bisherigen Erfolge zu sichern und um sich darüber hinaus

der internationalen Realeinkommenssteigerung je Kopf wenigstens zu nähern. Damit würde Deutschland auch im Aussenhandel eine stärkere Aufnahmefähigkeit entfalten. Für die konjunkturpolitische Therapie folgt daraus, dass die Wachstumskräfte besonders gepflegt werden müssen.

Der Einkommenszuwachs Deutschlands wird absolut und relativ von der *Industrieproduktion* getragen. Sie hat — stets in Preisen von 1936 — von 1949 bis 1952 die grösste Einkommenssteigerung mit fast 60 % ermöglicht bei einer gesamtwirtschaftlichen Zunahme von nur 35 %. Handel und Verkehr sowie Landwirtschaft mit einer je 28 %igen Steigerung bleiben demgegenüber relativ zurück. Anders ausgedrückt: an der Zunahme des gesamten Sozialprodukts in diesen 4 Jahren ist die Industrie mit 60 % beteiligt. Angesichts der im Vergleich mit der Vorkriegszeit veränderten Wirtschaftsstruktur kann dementsprechend eine Sicherung der weiteren Expansion nur von einer verstärkten Industrialisierung erwartet werden — mit allen Konsequenzen etwa für die Landwirtschaft oder den Aussenhandel.

Innerhalb der Industrie liegt die Führung beim *Investitionsgütersektor*, so dass die derzeitige Aufholung der Verbrauchsgüterproduktion eben nur unter konjunkturellen Gesichtspunkten positiv gewertet werden kann. Das Ziel einer Sicherung der Expansion in dem angegebenen Rahmen kann daher auch nur mit Hilfe einer hohen Investitionsquote erreicht werden. Tatsächlich hat sich die Nettoinvestitionsquote (Neuanlagen und Vorratsänderung in v.H. des Nettosozialprodukts zu Marktpreisen) 1951 und 1952 auf 21,3 % gehalten. Es ist aber doch bezeichnend, dass sich speziell die gesamten Anlageinvestitionen (ohne Vorräte und ohne Investitionen für die Besetzung) von 1949 bis 1952 volumenmässig immer langsamer erhöht haben, nämlich mit einer Rate von 28 %, 12 % und 5 %. Klammert man die Bauten aus, so bleibt eine jährliche Zunahme der Anlageinvestitionen volumenmässig in Höhe von 22 %, 17 % und im letzten Jahr um 9 %, d.h. die Investitionen in Maschinen und Apparaten haben sich stärker ausgedehnt als die Bauinvestitionen.

Angesichts dieser sehr wesentlichen Veränderungen fragt es sich, ob die derzeitige *Investitionsquote* ausreicht, um ein bestimmtes Wachstum zu sichern. Wenn man einmal in grober theoretischer Vereinfachung unterstellt, dass der Kapitalkoeffizient in Deutschland etwa 4 beträgt, d.h. das Volkseinkommen von 98 Milld DM mit einem Kapitalstock von etwa 400 Milld DM (ohne Boden) gebildet wird und wenn man für die nächsten Jahre aus den oben genannten Gründen eine Zunahme des realen Volkseinkommens von zunächst noch 5 % für wünschenswert hält, dann wäre eine etwa 20 %ige Investitionsquote erforderlich; die tatsächlich für 1951 und 1952 gegebene Quote müsste demnach auch in den nächsten Jahren gehalten werden. Insofern müssten Mittel und Wege gefunden werden, um den privaten Verbrauch auch bei steigendem Volkseinkommen in gewissen Grenzen zu halten. Dies ist nicht nur ein quantitatives, sondern auch ein qualitatives Problem, da der Durchschnittsverbrauch je Kopf sich gegenüber der Vorkriegszeit sehr unterschiedlich entwickelt hat. Bezogen auf 1936 liegt der private Verbrauch im Jahre 1952 um 4,7 % höher bei einer Einkommenssteigerung um 10 %; bezogen auf 1938 dagegen liegt der private Verbrauch 1952 um 10 % tiefer. Vergleichsweise am meisten zurückgeblieben ist der Verbrauch an Genussmitteln (mit — 27 % im Verhältnis zu 1936) und an Wohnungsnutzung (mit — 10 % gegenüber

1936) dank teils der Stoppmieten, teils der Wohnraumbewirtschaftung. Überproportional gestiegen sind die Verbrauchsausgaben für Heizung und Beleuchtung (+ 46 %), für Verkeer (+ 40 %), für Körper- und Gesundheitspflege (+ 38 %), für Möbel und Husrat (+ 36 %). Da der wichtigste Posten, nämlich der Aufwand für

Nahrungsmittel, 1952 auf dem Niveau von 1936 liegt, scheint es vertretbaar, der Bevölkerung bis auf weiteres eine hohe Spar-, bzw. Investitionsquote zuzumuten. Wirtschaftspolitisch rücken damit die Kapitalmarktprobleme gerade auch onder langfristigen Gesichtspunkten in den Vordergrund.

Münster (Westf.).

WALTHER G. HOFFMANN.

Landbouw- en visserijbeleid

Inleiding.

Doel van dit artikel is zich te bezinnen op visserijbeleid. De aangewezen weg hiertoe zou zijn in het bijzonder de Memorie van Toelichting op de jaarlijkse begroting van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening en de Memoriën van Antwoord op de Voorlopige Verslagen te bestuderen, voor zover betrekking hebbende op de visserij. Doet men zulks, dan vindt men gegevens over aanvoer en export van vis (in 1952 bereikte de export van vis een bedrag van bijna f 100 mln) en wordt men in aanraking gebracht met een veelheid van voor de visserij minder of meer belangrijke onderwerpen. Ten aanzien van visserijbeleid wordt echter volstaan met de opmerking, dat men zich daarover beraadt.

Wil men zich nochtans bezinnen op visserijbeleid en daarbij zo realistisch mogelijk blijven, dan verdient het aanbeveling geen wensprogramma op te zetten, doch met name het Nederlandse landbouwbeleid te bestuderen en daaruit conclusies te trekken t.a.v. visserijbeleid. Tegen deze gedachtengang kan weinig bezwaar zijn, aangezien de problemen van landbouw en visserij en wel met name de afzetproblemen, in vele opzichten overeenkomstige aspecten vertonen. Het is dan ook om deze reden dat wij in dit artikel uitvoeriger op de Nederlandse landbouwpolitiek ingaan.

Om inzicht te verkrijgen in het huidige landbouwbeleid is het noodzakelijk allereerst het landbouwbeleid in het verleden te analyseren; vervolgens de huidige landbouwpolitiek te beschouwen en na een kritische beoordeling te concluderen wat als meest waarschijnlijk visserijbeleid mogelijk is.

De Nederlandse landbouwpolitiek vóór 1930.

De grondslagen voor de Nederlandse landbouwpolitiek gedurende de periode tot 1930 vindt men terug in het rapport, uitgebracht door de Staatscommissie van 1886.

Omstreeks 1880 verkeerde de Nederlandse landbouw in deplorabele omstandigheden. De opkomst van de spoorwegen en de vervanging van zeilschepen door stoomschepen leidde tot ontsluiting van nieuwe gebieden in Amerika en Z.O.-Europa, waardoor import van aanzienlijk goedkopere landbouwproducten mogelijk werd. Naast deze structurele oorzaken waren er nog incidentele oorzaken, welke eveneens tot moeilijkheden in de landbouw hebben geleid.

Op de diepgaande landbouwcrisis, welke omstreeks 1880 het gevolg was van de veranderde omstandigheden, werd niet door de Westeuropese landen op dezelfde wijze gereageerd. Duitsland, nog voornamelijk een agrarisch land, ging de eigen landbouw tegen concurrentie beschermen. Engeland, een industriële mogendheid geworden, was aangewezen op een omvangrijke buitenlandse afzet van industriële producten en invoer van voedingsmiddelen. Het handhaafde de vrijhandel, waar-

door de Engelse landbouw van relatief geringe betekenis werd. Nederland had een niet onbelangrijke buitenlandse handel, was daardoor ingesteld op vrijhandel en handhaafde deze. Voor de Nederlandse landbouw dreigde dientengevolge hetzelfde verval als de Engelse landbouw ondervond. De Nederlandse Regering stelde echter een commissie in, die een nader onderzoek instelde en middelen ter verbetering aangaf. Deze Staatscommissie van 1886 constateerde op het platteland op velerlei gebied achterlijkheid: gemis aan een goede organisatie van de boeren, het vrijwel ontbreken van landbouwcoöperaties, een slechte regulering van het landbouwcrediet, enz. Aanpassing aan de veranderde omstandigheden achtte de Commissie noodzakelijk, zodanig, dat de kosten verlaagd en de opbrengst verhoogd zou worden. Door middel van onderwijs, voorlichting en onderzoek zou naar de mening van de Commissie de Overheid in belangrijke mate kunnen bijdragen tot het aanbrengen van technische verbeteringen om tot een goedkopere productie te komen. Van de zijde der boeren zou gestreefd moeten worden naar verbetering van de organisatie en naar de totstandkoming van aankoop-, afzet-, crediet- en verwerkingscoöperaties.

Het advies van deze Commissie werd in praktijk gebracht. Van die tijd dateert het landbouwonderwijs, de landbouwvoorlichting en het landbouwonderzoek van overheidswege en de landbouwcoöperaties van de zijde van het bedrijf. Zonder protectie kwamen de Nederlandse boeren de diepgaande landbouwcrisis der tachtiger jaren te boven en dat niet alleen: de landbouw is in de volgende decennia een belangrijk exportbedrijf geworden van veredelde producten als boter, kaas, condens, eieren, bacon, groente en bloembollen.

Tot deze gunstige ontwikkeling van de Nederlandse landbouw hebben veel bijgedragen de opkomst van de landbouwcoöperatie en het van overheidswege ingestelde landbouwonderwijs, de -voorlichting en het -onderzoek. Thans wordt in de toelichting op de begroting van het Ministerie van L.V. en V., terecht, elk jaar opnieuw gewezen op de grote betekenis van de uitgaven, enige tientallen miljoenen, voor landbouwonderwijs, -voorlichting en -onderzoek.

De landbouwpolitiek van de periode tot 1930 werd dus gekenmerkt door de grote aandacht van de Overheid besteed aan de technische ontwikkeling door middel van onderwijs, voorlichting en onderzoek. Van de zijde van het landbouwbedrijf werden organisatie en coöperatie tot ontplooiing en vervolmaking gebracht. Vóór 1930 werd aldus een hoog technisch peil bereikt: de boeren waren ingesteld op verhoging van hun productie en verbetering van de kwaliteit.

De landbouwpolitiek in de crisisjaren 1930-1940.

Omstreeks 1930 werd de Nederlandse landbouw opnieuw bedreigd. Reeds vóór 1930 waren er moeilijkheden

ten gevolge van de uitbreiding van de Amerikaanse landbouw tijdens de eerste wereldoorlog en door de mechanisatie van de Amerikaanse landbouw. De Nederlandse landbouw, vóór 1930 in toenemende mate een exportbedrijf geworden, werd nu zwaar getroffen door een afzetcrisis. Technisch was een zeer hoog peil bereikt, doch thans dreigde de economische ondergang. Dit noodzaakte reeds spoedig tot ingrijpen van de Nederlandse Regering, omdat om economische, sociale en militaire redenen behoud van de Nederlandse landbouw gewent was. Er van uitgaande dat men met een tijdelijke, doch diepgaande conjunctuurdepressie had te maken, werd er verstaan met overheids hulp gebaseerd op de verzorgingsgedachte op een minimumniveau (het water mocht net niet over de rand van de onderlip komen!). De Landbouwcrisiswet van 1933 gaf de basis voor een meer systematisch geordend ingrijpen. Op grond van deze wet werden van overheidswege de productie en de prijzen geregeld, gepaard gaande met een verregaand ambtelijk ingrijpen in de bedrijfsvoering van de boer. De ondergang van de Nederlandse landbouw werd er door voorkomen. In deze jaren moest de boer zich wel meer gaan interesseren voor de economische zijde van zijn bedrijf. De Nederlandse boer werd „price- and cost-minded”. Dit komt duidelijk tot uitdrukking in het aanvatten van een nieuw gebied van onderzoek. Naast de technische research werd in de jaren vóór 1940 het economisch onderzoek grondig aangevat, waarvan de oprichting van het Landbouw-Economisch Instituut een wel sprekend getuigenis is. Voorts ging de gedachte van een tijdelijke conjunctuurdepressie langzamerhand plaats maken voor het inzicht dat men met een economische structuurwijziging had te maken.

De huidige landbouwpolitiek.

Gedurende de oorlog werd ondergronds de na-oorlogstijd voorbereid. De verzorgingsgedachte op minimumniveau maakte plaats voor het verlangen naar een doelbewust economisch landbouwbeleid. Een eerste uiting daarvan was het instellen van een eigen Ministerie van Landbouw (Visserij en Voedselvoorziening). Als doelstelling van de landbouwpolitiek wordt reeds spoedig in de toelichting op de begroting en in de Memoriën van Antwoord gesteld: een zo groot mogelijke bijdrage van de Nederlandse landbouw aan het nationale product, kostprijsverlaging en stabilisatie van de prijzen. Daarbij werd tevens door de Minister gesteld, dat zijn beleid zou zijn gericht op een streven naar bestaanszekerheid voor de werkers op het goed geleide en economisch verantwoorde land- en tuinbouwbedrijf. Een zekere mate van productie- en marktordening is daarbij noodzakelijk, doch de bedoeling is te streven naar eenvoud in de maatregelen, zodanig, dat de grootst mogelijke vrijheid in de bedrijfsvoering zal worden verkregen. Dus zo weinig mogelijk dwingende voorschriften.

In 1952 vinden we in de Toelichting op de Begroting en in de Memorie van Antwoord het landbouwbeleid nader uitgewerkt.

Doel van het landbouwbeleid blijft: productieverhoging en rationalisatie van het landbouwbedrijf, gesteund en gestimuleerd door landbouwonderwijs, -voorlichting en -onderzoek.

Doel van het prijsbeleid in de landbouw blijft: de werkers in de landbouw een redelijke bestaansmogelijkheid te verschaffen, terwijl ook prijsmaatregelen nodig zijn voor de producten, die voor de voedselvoorziening van Nederland van bijzondere betekenis zijn.

Drie categorieën worden onderscheiden:

1. producten, waarvan de voortbrenging uit een oogpunt van algemeen Nederlands belang moet zijn gewaarborgd en waarvan de prijsvorming nagenoeg geheel door de Overheid moet worden beheerst. Tot deze producten behoren tarwe, koolzaad, suikerbieten en consumptiemelk. Hiervoor geldt een vaste gegarandeerde prijs ten minste gelijk aan de kostprijs en een redelijke ondernemerswinst;

2. producten, die hetzij voor de boer, hetzij voor de consument van fundamentele betekenis zijn. Voor de boer zijn deze producten van groot belang voor de uitkomsten van zijn bedrijf. Tot deze producten behoren industriemelk (ter verwerking tot boter, kaas en condens), vlees, voedergraan en aardappelen. De prijsregeling van deze producten houdt geen volledige garantie in. Daarentegen kan een vrije uitloop van de prijzen van deze producten naar boven worden toegestaan;

3. producten, waarvoor van overheidswege geen prijsregeling wordt ontworpen of prijsgarantie gegeven, doch waarvan de marktrisico's geheel voor rekening komen van de producenten. Tot deze producten behoren bijv. alle tuinbouwproducten.

Het streven blijft gericht op een redelijke stabiliteit in de prijsontwikkeling, echter zonder dat productie en afzet meer worden gebonden dan strikt noodzakelijk is.

Het te voeren beleid wordt gerechtvaardigd geacht in verband met de grote conjunctuurgevoeligheid van de landbouw, de geringe elasticiteit van de vraag en de belangrijke plaats die de landbouw economisch en sociaal in Nederland inneemt.

Vermeld dient nog te worden dat t.a.v. de tuinbouw met nadruk wordt verzekerd, dat, indien door instorting van de markt de tuinbouw in een noodtoestand mocht komen, het nemen van geëigende maatregelen zal worden overwogen.

Het standpunt van de boeren t.o.v. het huidige landbouwbeleid.

Gedurende de eerste jaren na de bevrijding was een stringente prijsregeling voor landbouwproducten onvermijdelijk. In 1949 kon echter reeds tot een globaler stelsel van markt- en prijsregeling worden overgegaan. Dit heeft er toe geleid, dat het schrikbeeld der herinnering aan de dertiger jaren de boeren weer voor ogen kwam. Bovendien meent men morele rechten te hebben, aangezien de prijzen op de binnenlandse markt na de bevrijding jarenlang aanzienlijk beneden de prijzen lagen welke bij uitvoer zouden zijn verkregen. Het lagere prijsniveau heeft men echter aanvaard omdat men de toezeggingen zag als een waarborging van een redelijke rentabiliteit in de landbouw op langere termijn. In verband daarmee vraagt de Stichting voor de Landbouw, sprekende namens de gehele Nederlandse landbouw, als één der doelstellingen van landbouwbeleid: het handhaven van een redelijke bestaansmogelijkheid in de land- en tuinbouw bij een zich ontwikkelende ongunstige conjunctuur en wel door middel van ¹⁾:

- versterking van de „eigen concurrentiekracht” van boeren en tuinders door het bevorderen van een rationele productie (landbouwonderwijs, -voorlichting en -onderzoek!);
- bevordering van de afzet, inzonderheid van de export;
- een stelsel van garantieregelingen voor de voornaamste producten.

¹⁾ „Mededelingen” van de Stichting voor de Landbouw, 22 Mei 1953.

Critische beschouwing.

Beschouwt men de wensen van de georganiseerde landbouw nader dan is het duidelijk, dat bevordering van de eigen concurrentiekracht en van de export voor de landbouw van primaire betekenis zijn. Hiervan is ook de Overheid overtuigd, daaraan valt niet te twifelen.

Het gevraagde stelsel van garantieregelingen dient echter nader te worden gezien. Daarbij kan worden opgemerkt, dat het in de jaren direct na de bevrijding geen problemen met zich bracht om lonende prijzen te garanderen. Thans is de Nederlandse landbouw echter als exportbedrijf weer in belangrijke mate afhankelijk van het buitenland en is snel reageren op een wisselend prijsverloop en wisselende afzetmogelijkheden noodzakelijk. Onder dergelijke omstandigheden zijn aan prijsgaranties ernstige bezwaren verbonden.

Bovendien betekent een prijsgarantie onvermijdelijk ook het aanvaarden van voorwaarden van de Overheid. Een typisch voorbeeld te dien aanzien zijn de eieren. Op zeker ogenblik wenste ook de pluimveehouder voor zijn eieren een garantieprijs. De Minister verklaarde zich daartoe bereid, doch, uiteraard, onder voorwaarde van de strikte regeling van productie en afzet. Dit is volkomen begrijpelijk: men kan het ondernemersrisico niet zonder meer afwentelen op de belastingbetalers. De pluimveehouders waren verstandig en zagen af van prijsgaranties van de Overheid!

Ten slotte kan men zich afvragen welke waarde aan garantieregelingen moet worden gehecht. Geven deze inderdaad zekerheid? Het betrekkelijke daarvan ziet men thans ook in de kringen van de landbouw wel in ²⁾. Wat men o.i. kan verlangen is, dat de ene groep van de bevolking niet wordt achtergesteld bij de andere groep. In deze geest wordt het in de Memorie van Antwoord op het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer op de begroting van Landbouw in 1952 door de Minister van Landbouw eveneens gezien. Men kan bestaanszekerheid, zo wordt daar uiteengezet, niet los zien van de andere sectoren van het economisch leven. Het gaat om de verdeling van het nationale inkomen. Elk moet zijn rechtvaardig deel krijgen. Uitgangspunt van het prijsbeleid zal dus moeten zijn, volgens eerder genoemde M.v.A., het zoeken van de juiste verhouding tussen het welvaartspeil van de boeren, tuinders en landarbeiders en de overige groepen der bevolking. Met andere woorden, aan garanties moet niet meer betekenis worden gehecht dan praktisch bereikbaar is! Terecht zei de Minister bij de behandeling van de landbouwbegroting voor 1952 in de Tweede Kamer, dat „de beste zekerheid is gelegen in eigen kracht”.

Conclusie met betrekking tot de visserij.

Na kritische bestudering van het Nederlandse landbouwbeleid wordt het mogelijk de plaats van de visserij in het huidige overheidsbeleid nader te bepalen, zonder daarbij te vervallen in een programma van vrome wensen.

Het is duidelijk, dat vis bezwaarlijk gerekend kan worden tot de producten waarvan de productie uit een oogpunt van algemeen belang moet worden gewaarborgd of welke voor de consument van fundamentele betekenis zijn. Vis moet dus worden gerekend tot de groep producten, waartoe ook alle tuinbouwproducten behoren, d.w.z. producten, waarvoor van overheidswege geen garantieregeling met betrekking tot de prijs wordt ontworpen en waarvoor alle marktrisico's geheel voor rekening

komen van de ondernemer. Wel zou voor de visserij een overeenkomstige verzekering als voor de tuinbouw mogelijk moeten zijn, nl. wanneer door externe oorzaken het bedrijf in ernstige moeilijkheden komt, de Overheid eigende maatregelen in overweging zal nemen, terwijl ook in andere opzichten achterstelling van de vissers bij andere bevolkingsgroepen, bijv. bij land- en tuinbouw, dient te worden voorkomen.

De toekomst van de visserij hangt dus in de eerste plaats af van de eigen kracht, d.w.z. van de eigen ondernemerslust! De taak van de Overheid zal dan evenals met betrekking tot de tuinbouw die kunnen zijn van een krachtig, de visserij stimulerend en bevorderend, optreden.

Het Rapport van de Commissie Sanering Zeevisserij.

Tegen de achtergrond van de vooraangaande beschouwingen wordt het mogelijk het Rapport van de in 1950, op initiatief van het overkoepelend orgaan van de vrije visserij-organisaties: de „Stichting van de Nederlandse Visserij”, ingestelde Staatscommissie Sanering Zeevisserij ³⁾ nader te beschouwen.

Laten wij van dit rapport voor de visserij een even zegenrijk effect mogen verwachten als het rapport van de Staatscommissie van 1886 had t.o.v. de landbouw! De lezer er van bemerkt reeds spoedig dat de Nederlandse visserij in vele opzichten achterstaat bij de landbouw en daardoor ongeveer een halve eeuw achterstand op korte termijn zal moeten inhalen.

Met betrekking tot de coöperatieve aankoop van visserijmaterialen en de coöperatieve afzet en verwerking van vis wijst het rapport er op, dat op dit terrein voor de reders en vissers een belangrijke taak ligt te wachten ten einde de kosten te verlagen en de opbrengst te verhogen.

Veel aandacht wordt in het rapport besteed aan visserij-onderwijs, voorlichting en -onderzoek. Ook hier moet een grote achterstand worden ingehaald. Dit is uiteraard een terrein waar in het bijzonder de Overheid een taak heeft om door opvoering van vakkennis en energie de eigen concurrentiekracht van de reders en vissers te vergroten. Ofschoon de laatste jaren naar verbetering op dit gebied wordt gestreefd is er nog steeds sprake van een grote achterstand t.o.v. de land- en tuinbouw. Het ware zeer zeker in het belang van de visserij wanneer het visserij-onderwijs evenals het landbouwonderwijs onder het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening kwam te ressorteren en wanneer dit visserij-onderwijs en de visserijvoorlichting op hetzelfde niveau werd gebracht als het landbouwonderwijs en de landbouwvoorlichting.

Onderwijs en voorlichting dienen gevoed te worden uit het toegepast wetenschappelijk onderzoek. Ook hier is t.o.v. de landbouw een achterstand in te halen.

Het is zeer te betreuren dat het rapport van de Staatscommissie van 1886 destijds niet mede aanleiding is geweest voor de Overheid om ook voor de visserij vakonderwijs, voorlichting en onderzoek tot volle ontplooiing te brengen. Thans is het gewenst de achterstand op korte termijn in te lopen. Het is immers duidelijk, dat het beheer van moderne vissersvaartuigen met hun kostbare instrumenten en investeringen per opvarende van f 30.000 tot f 100.000 totaal andere eisen stelt dan de eenvoudige zeilvaartuigen van enige decennia geleden!

In het rapport van de Commissie Sanering Zeevisserij wordt eveneens aandacht besteed aan de credietvoorziening in de visserij. Voor dit onderwerp werd reeds eerder

²⁾ „De Fruitteelt” van 2 Mei 1953: „Garantieprijs ook voor ons fruit?” door Ir G. J. Klompe, secretaris van de Gelderse Maatschappij van Landbouw.

³⁾ Verslagen en Mededelingen van de Directie van de Visserijen, no 42.

in dit weekblad aandacht gevraagd ⁴⁾. Er is toen op gewezen, dat in verband met het grote verschil met de landbouw wat betreft de aard van de credietbehoefte in de visserij een speciale visserijbank gewenst geacht moet worden; uitsluitend voor de verlening van lang crediet. In verschillende Westeuropese landen treft men een dergelijke voorziening reeds aan. In Nederland zijn het Bedrijfsuitrustingscrediet en de bijzondere credieten van de Nederlandse Middenstandsbank oplossingen van overeenkomstige moeilijkheden met de kredietvoorziening op het gebied van het klein- en middelgrootbedrijf in de industrie.

In het rapport van de Commissie Sanering Zeevisserij wordt voorts aandacht gevraagd voor verbetering van de vissersvloot en de afzet van vis. Met betrekking tot de bouw van nieuwe vissersvaartuigen heeft de Commissie zich niet alleen afgevraagd of een betere kredietvoorziening gewenst is, doch eveneens of de huidige hoge bouwkosten in verband met een eventuele prijsdaling op de duur niet hoger zullen blijken dan de exploitatie kan opbrengen. Een overeenkomstige vraag dus als thans actueel is met betrekking tot de bouw van een tweede passagiersschip van het type „Nieuw-Amsterdam” ⁵⁾. Zouden geen geëigende maatregelen worden getroffen, dan is mede in verband met het verval van de grote trawlvisserij van IJmuiden een verdere eenzijdige en daardoor bezwaarlijke vlucht in nieuwbouw van

kleine, minder kostbare schepen onvermijdelijk. Voorts is de bouw van nieuwe loggers tot nog toe te gering om de vloot op de duur in stand te kunnen houden. Wel hebben de reders in de afgelopen jaren bij gebrek aan voldoende middelen voor nieuwbouw een deel van hun zeer oude loggers gemoderniseerd, doch het moet niet onwaarschijnlijk worden geacht, dat ten gevolge van hoge onderhoudskosten goedkoop na verloop van enkele jaren duurkoop zal blijken te zijn.

Slotbeschouwing.

Teneinde ons te bezinnen op visserijbeleid, was het gewenst dit te doen tegen de achtergrond van het hier te lande gevoerde landbouwbeleid. Het zal de lezer duidelijk zijn, dat inderdaad van een systematisch landbouwbeleid kan worden gesproken. Het zal evenzeer begrijpelijk zijn, dat de huidige landbouwpolitiek in het algemeen de instemming heeft van de Nederlandse land- en tuinbouw. Dat de Nederlandse Regering bij dit landbouwbeleid een belangrijke stimulerende taak vervult spreekt vanzelf. Ofschoon onder hetzelfde Ministerie ressorterend moet er t.a.v. de visserij van een achterstand worden gesproken. Binnen het raam van het meest waarschijnlijk te achten visserijbeleid ligt er een belangrijke taak zowel voor het bedrijf als voor de Overheid om deze achterstand zo spoedig mogelijk in te halen, ter versterking van de eigen concurrentiekracht van de visserij, de beste basis voor de toekomst, ook van het Nederlandse visserijbedrijf.

Scheveningen.

A. G. U. HILDEBRANDT.

De evolutie van het goederenverkeer in de havens van Antwerpen en Rotterdam

In deze bijdrage zullen wij trachten de evolutie van het goederenverkeer in beide havens afzonderlijk te schetsen, globaal gezien en naar samenstellende delen, daarbij de nadruk leggend op enkele bijzondere aspecten. Tevens zullen wij de evolutie in beide havens onderling vergelijken om daaruit zekere conclusies, die o.i. niet van belang ontbloeit zijn, te trekken ¹⁾.

Evolutie der lossingen en der ladingen.

Zoals blijkt uit de tabellen I en II evolueerden in de jaren 1949 tot en met 1951 de lossingen en ladingen in beide havens in dezelfde richting. Men stelt over de gehele lijn een voortdurende en gevoelige vermeerdering vast. Maar zo voor de haven van Antwerpen in 1951 het peil van 1938 overschreden werd, dan is zulks nog niet het geval voor de haven van Rotterdam, waar in datzelfde jaar de lossingen nauwelijks 80 pCt van het vóóroorlogse peil bereiken en de ladingen zelfs beneden de 70 pCt blijven.

In 1952 is het totale volume van het goederenverkeer in Rotterdam verder gestegen, terwijl het in Antwerpen daarentegen een betrekkelijk sterke daling vertoont, die vooral de ladingen treft, zodat deze zelfs weer lichtelijk beneden het peil van 1938 gedaald zijn.

¹⁾ Wij zijn uitgegaan van de jaarcijfers van het goederenverkeer, zoals zij gepubliceerd worden, wat de haven van Rotterdam aangaat, door het Centraal Bureau voor de Statistiek in de „Maandstatistiek van de zeevaart en van het havenverkeer” en voor de haven van Antwerpen door het Nationaal Instituut voor de Statistiek in zijn „Statistisch Bulletin”.

Teneinde sommige aspecten duidelijker naar voren te brengen, hebben wij de absolute cijfers in nieuwe tabellen, volgens bepaalde criteria, gerangschikt en een aantal verhoudingen berekend.

TABEL I

Antwerpen

Jaar	Lossingen		Ladingen		Ladingen Lossingen
	Tonnage (in mln)	Index- cijfer	Tonnage (in mln)	Index- cijfer	
1938	18,3	100	16,5	100	90,4
1949	14,9	82	11,3	68,7	75,8
1950	16,4	90	13,3	80,7	81,1
1951	21,8	119,5	18,0	109,2	82,6
1952	20,7	113,6	16,2	97,9	77,9

TABEL II

Rotterdam

Jaar	Lossingen		Ladingen		Ladingen Lossingen
	Tonnage (in mln)	Index- cijfer	Tonnage (in mln)	Index- cijfer	
1938	39,4	100	35,9	100	91,1
1949	18,6	47,2	13,3	36,9	71,3
1950	25,9	65,9	20,4	56,8	67,5
1951	32,2	81,7	25,1	69,9	78
1952	33,9	86,1	27,8	77,3	81,8

De conclusie ligt o.i. voor de hand. De haven van Antwerpen werd in de eerste na-oorlogse jaren begünstigd door de stijgende economische bedrijvigheid in België en in het achterland en door de voordelen die zij aan het einde van de wereldoorlog wist te trekken uit een — alhoewel verouderde — gaaf gebleven uitrusting. De boom-periode die volgde op het uitbreken van het Koreaans conflict heeft eveneens het goederenverkeer via Antwerpen gunstig beïnvloed en in sterkere mate dan zulks het geval was voor de haven van Rotterdam. De gunstige invloed die door deze factoren uitgeoefend

werd, is geleidelijk verminderd zodat een stagnatie en zelfs een vermindering van de goederenbeweging te Antwerpen is ingetreden.

Evolutie van de invoer, de uitvoer en de doorvoer.

De invoer ligt in de beschouwde na-oorlogse jaren, zowel te Antwerpen als te Rotterdam, boven het peil van 1938. In beide havens steeg de invoer voortdurend, maar met grotere sprongen te Rotterdam, waar hij zijn hoogtepunt bereikt in 1951 om het volgende jaar hetzelfde peil te behouden.

De uitvoer over beide havens ligt in 1949 ongeveer 10 pCt beneden het peil van 1938. Het volgende jaar wordt dit te Antwerpen in lichte mate en in Rotterdam met bijna 50 pCt overtroffen. In 1951 voert Antwerpen 30 pCt en Rotterdam 85 pCt meer uit dan in 1938. In 1952 loopt de uitvoer via Antwerpen evenwel lichtelijk terug, terwijl deze over de haven van Rotterdam nu meer dan het dubbele van 1938 bedraagt.

Het is onbetwistbaar dat Rotterdam de vruchten der industrialisatie van Nederland begint te plukken. Bij deze factor moet men ook de gevoelige stijging voegen van de uitvoer van petroleumproducten, dank zij de verhoging van de raffineringscapaciteit. Anderzijds mag men te Antwerpen weldra een evolutie in dezelfde zin verwachten, wanneer de nieuwe raffinaderijen volledig in werking zullen zijn.

De doorvoer langs beide havens heeft in de na-oorlogse jaren veel van zijn belangrijkheid ingeboet ten gevolge van de inkrimping van de Duitse handel alsmede van die van Centraal-Europa. Ook mag men verklaren dat thans, ongeacht enkele weinig belangrijke uitzonderingen, de gehele Belgische overzeese handel over de Belgische havens gaat en voor 90 pCt over Antwerpen. Zo ook gaat praktisch de gehele Nederlandse overzeese handel over de havens van dat land. Zulks was niet het geval vóór de oorlog, toen de Zuidelijke provinciën van Nederland tot het achterland van Antwerpen behoorden. Het verdwijnen van dit transitovertegenwoordigt voor Antwerpen een verlies van 1 miljoen ton.

Dit alles verklaart waarom in 1949 de doorvoer over Antwerpen nauwelijks de helft en te Rotterdam niet eens 30 pCt van het peil van 1938 bedraagt. Gedurende de volgende twee jaren neemt hij nochtans snel toe, en te Antwerpen stijgt hij in 1951 tot ruim 90 pCt van het vóóroorlogse peil, terwijl hij te Rotterdam nog niet ten volle 55 pCt bedraagt. Het volgende jaar brengt een relatief sterke daling van de doorvoer over Antwerpen, tegenover een betrekkelijk belangrijke stijging voor Rotterdam.

Het aandeel van het transitoverkeer in de lossingen en ladingen is in vergelijking met 1938 aanzienlijk verminderd. Aangezien de twee havens praktisch hetzelfde achterland hebben en het grootste deel van hun transitoverkeer aan het Duitse verkeer moet toegeschreven worden, kunnen wij besluiten dat Rotterdam (en Bremen) in 1952 de grote begunstigden van de opleving van het Duitse bedrijfsleven zijn geweest. Antwerpen is door deze economische expansie het minst begunstigd geworden en werd daarentegen het ergst getroffen door de daling van de algemene conjunctuur.

Zuiver statistisch gezien is de doorvoer via Rotterdam heel wat belangrijker dan deze over de haven van Antwerpen, zoals uit de onderstaande tabel III blijkt.

Het overwicht van Rotterdam schijnt evenwel minder uitgesproken zo men rekening houdt met de natuur van de behandelde goederen. Het overslaan van „stortgoe-

TABEL III

Globale doorvoer (inkomend en uitgaand) (in mln ton)

Jaar	Antwerpen			Rotterdam			Verhouding Antwerpen Rotterdam
	Inkomend	Uitgaand	Totaal	Inkomend	Uitgaand	Totaal	
1938	8,7	8,9	17,6	31,5	31,7	63,2	359
1949	5,1	4,7	9,8	9,4	9,4	18,8	191
1950	6,2	5,7	11,8	14,1	14,1	28,2	238
1951	8,4	8,1	16,4	17,3	17,3	34,6	210
1952	7,0	6,6	13,6	19,0	19,1	38,1	279

Doorvoer in en uit zeeschepen (in mln ton)

Jaar	Inkomend	Uitgaand	Totaal	Inkomend	Uitgaand	Totaal	Verhouding Antwerpen Rotterdam
1938	39,9	5,5	9,4	17,5	14,8	32,3	343
1949	2,9	2,3	5,2	4,3	5,5	9,8	187
1950	2,6	3,7	6,3	6,8	7,6	14,5	231
1951	4,1	4,8	8,8	12,1	5,9	18,1	205
1952	4,1	3,4	7,5	14,3	5,7	19,9	267

deren" met behulp van mechanische werktuigen brengt aan de haven van 3 tot 5 maal minder op dan die van „general cargo" en vergt zeer weinig arbeidskrachten.

Het aandeel van deze goederen in de totale trafiek van Rotterdam bedroeg 3/4 in 1938 (waaronder bijna 12 miljoen ton kolen van de Ruhr) en was in 1951 slechts een weinig kleiner. Te Antwerpen daarentegen vertegenwoordigden ze in 1938 minder dan 50 pCt en in 1951 zelfs minder dan 45 pCt.

TABEL IV

	Jaar	Lossingen		Ladingen	
		Antwerpen pCt van het totaal der lossingen	Rotterdam pCt van het totaal der lossingen	Antwerpen pCt van het totaal der lossingen	Rotterdam pCt van het totaal der lossingen
Granen	1938	19,4	8,2	7,8	5,5
	1951	14,4	6,3	6,8	2,8
Steenkolen	1938	15,1	30,4	21,2	35,2
	1951	11,3	27,0	11,2	28,5
Ertsen	1938	13,9	28,0	10,2	30,5
	1951	15,6	12,9	4,2	16,3
Aardolie	1938	6,8	6,8	4,0	4,5
	1951	14,6	27,8	5,9	22,2
Totaal der 4 rubrieken	1938	55,2	73,2	43,2	75,7
	1951	56,0	74,0	28,1	69,8

Evolutie van de aan- en afvoer over zee, over de binnenwateren en per spoor.

In de haven van Antwerpen zijn er geen spectaculaire verschuivingen voorgekomen. De laatste twee jaren zijn gunstig geweest voor het zeeverkeer. De binnenscheepvaart heeft grotelijks haar oorspronkelijke achterstand goedge maakt; het verkeer over de binnenwateren vertegenwoordigde in 1952 opnieuw ruim 9/10 van dat in 1938. De jaren 1949-1951 waren voor de spoorwegen niet ongunstig. Dat is niet meer het geval in 1952, toen 1 miljoen ton minder vervoerd werd dan tijdens het vorige jaar. Het is vooral de aanvoer per spoor die de grootste daling aanwijst.

In Rotterdam komen de spoorwegen als grote overwinnaars uit de strijd ten koste vooral van de binnenscheepvaart en zelfs van het zeeverkeer. Dit laatste hoofdzakelijk wat de afvoer betreft.

Is het aandeel van de spoorwegen in het Rotterdamse havenverkeer dus sterk gestegen, dan wil dit echter nog niet zeggen dat Rotterdam reeds een „spoorhaven" zou geworden zijn op dezelfde voet als Antwerpen. Het aandeel van de spoorwegen in het totale Rotterdamse havenverkeer blijft nog steeds zeer gering.

Het is misschien niet van belang ontbloot voor de verschillende transportmiddelen de verhouding tussen de aanvoer en de afvoer uit te drukken. Enerzijds richten de koopwaren zich inderdaad naar de havens die door talrijke lijnen bezocht worden, zodat de afvaarten veel-

vuldig zijn en het tarief der vrachten gunstig is. Anderzijds richten de schepen zich echter naar de havens waar de koopwaren in grote hoeveelheden aanwezig zijn.

Behalve voor de spoorwegen, schijnt op dat gebied de toestand in Antwerpen heel wat gunstiger te zijn dan te Rotterdam. Dit is vooral waar wat het zeeverkeer betreft, waarvoor in 1950, louter statistisch gezien, de ideale toestand benaderd werd. Daarentegen is voor de spoorwegen de verhouding er uiterst ongunstig, in tegenstelling met Rotterdam. Maar aan de andere kant is zij in deze laatste haven bijna even ongunstig voor het zeeverkeer en tijdens de laatste twee jaren ook voor de binnenscheepvaart, in die zin echter dat de afvoer over de binnenwateren er 2 tot 3 maal groter is dan de aanvoer.

TABEL V

Verhouding van de ladingen tot de lossingen
(in mln ton)

Jaar	Antwerpen			Rotterdam		
	Zee	Binnenwateren	Spoorweg	Zee	Binnenwateren	Spoorweg
1938	98,6	96,1	21,2	72,9	122,4	36
1949	75,4	92,5	48,1	64,5	83,3	96,3
1950	101,7	52	18,4	70,5	95	88,9
1951	92,7	73,3	24,7	39,1	230,8	84,7

Conclusie.

In beide havens is het totale goederenverkeer gedurende de beschouwde periode — van 1949 tot 1952 — voortdurend en in aanzienlijke mate toegenomen, zodat in de haven van Antwerpen het peil van 1938 in de jaren 1951 en 1952 in betrekkelijk sterke mate werd overtroffen. Alhoewel in Rotterdam het goederenverkeer een nog sterkere stijging vertoont, heeft het nog niet zijn totale omvang van 1938 herwonnen.

Het wil ons voorkomen dat Rotterdam de toekomst hoopvoller mag tegemoet zien dan Antwerpen.

Inderdaad zijn voor Antwerpen de uitzonderlijk gunstige factoren van de eerste na-oorlogse jaren en van de Koreaanse boom-periode reeds grotendeels weggevallen. De nadelige gevolgen hebben niet op zich laten wachten en in 1952 zijn ze reeds duidelijk merkbaar.

Anderzijds hebben wij gezien dat de Nederlandse nationale uitvoer over de haven van Rotterdam in de na-oorlogse jaren bestendig stijgt en dat hij in 1952 reeds meer dan het dubbele van de uitvoer van 1938 bedraagt. Alles laat voorzien dat in de komende jaren dit verschijnsel zich verder zal doorzetten en nog meer zal toenemen, in de mate dat de Nederlandse industrialisatie vordert en dat deze industrialisatie haar vruchten zal opleveren.

Wanneer Rotterdam nu ook nog verder baat zal weten te halen uit de herleving van de Duitse industrie en buitenlandse handel, en de doorvoer van en naar dat zo belangrijke economisch achterland tot zich zal weten te trekken, zal weldra ook voor dit soort trafiek het vooroorlogse peil bereikt en wellicht overschreden worden. Wanneer wij constateren dat slechts twee havens, nl. Bremen en Rotterdam, in 1952 de grote begunstigten van die Duitse opleving zijn geweest, dan komen dergelijke vooruitzichten ons als volkomen gewettigd voor.

In Antwerpen daarentegen is de doorvoer in datzelfde jaar 1952 in niet onaanzienlijke mate gedaald.

De hoge kosten van de goederenbehandelingen in de Belgische nationale haven zullen daaraan wel niet vreemd zijn. In dit oordeel worden wij gesteekt wanneer wij nagaan dat heel wat factoren in het voordeel van Antwerpen pleiten, als daar zijn de grotere snelheid bij de goederenbehandeling en de gunstige verhouding tussen de

ladingen en de lossingen, wat voor de zee- en binnenschepen een grotere kans op retourvracht tot gevolg heeft.

Dit probleem, dat van groot belang is voor de haven van Antwerpen en voor al wie er een zekere activiteit uitoefent, en dat ook een neerslag heeft op de Belgische economie en niet in het minst op zijn betalingsbalans, verdient ten volle de aandacht van de bevoegde overheden en in het bijzonder van de belanghebbende Antwerpse beroepsverenigingen.

Mechelen.

Lic. F. van der VORST.

INGEZONDEN STUK

De commissionairswang in Nederland

Dr W. H. C. Schukking te Amsterdam schrijft ons:

In een artikel onder bovenvermeld opschrift van Drs H. W. J. Bosman in „E.-S.B.” van 26 Augustus 1953, haalt deze een passage aan van hetgeen ik in mijn proefschrift in 1947 over dit onderwerp schreef.

Ik ben Drs Bosman erkentelijk dat hij mij hierdoor de gelegenheid geeft het drukfoutenduiveltje, dat behalve mij ook hem heeft beetgenomen, terecht te wijzen. In bedoelde passage had ik niet enigerlei „machts”positie van de commissionair in effecten op het oog, doch heb ik willen betogen dat commissionairswang en het later behandelde verbod tot het in elkaar sluiten van orders mij van fundamenteel belang leek en ook thans nog lijkt voor het behouden van een „brede markt” als tegenstelling van een „dunne markt”.

Het euvel van „dunne markten”, op de oorzaken waarvan ik in mijn proefschrift dieper ben ingegaan, is immers een welbekend verschijnsel, dat m.i. door Drs Bosman wordt onderschat als hij zegt dat de overgrote meerderheid van koperers en verkopers van effecten zich uiteraard tot het beursapparaat wendt en dat slechts een minderheid op een bepaald moment daaraan geen behoefte heeft. De ervaringen in de depressie van de dertiger jaren, zowel in als buiten Nederland, hebben anders geleerd. Sedertdien zijn de institutionele beleggers, welke bij uitstek de belanghebbenden zijn die gaarne voor koop of verkoop van fondsenpakketten een partij buiten de beurs om zoeken, zich in verhoogde mate gaan interesseren voor aandelen en welk een verdere verschuiving heeft zich sindsdien niet van de particuliere naar de collectieve besparingen voorgedaan!

De gevolgen van het aanvaarden van het voorstel van Drs Bosman om de commissionairswang geheel op te heffen, zouden daarom groter kunnen zijn dan hij veronderstelt.

Het gaat er hierbij niet om een bepaalde beursgroep te bevoordelen, maar om het algemeen belang van de aanwezigheid van een gezond en integer beursapparaat, dat uiteraard slechts kan bestaan wanneer niet de geldstroom, welke functioneel door dit apparaat moet worden getransformeerd, op verschillende plaatsen wordt afgé-tapt uit gebrek aan begrip voor het belang der beursfunctie. Het is een misvatting dat men de effectenbeurs zou kunnen vervangen door een Hollerith.

Men kan zich afvragen waaruit dan deze beursfunctie bestaat. Zeker speelt hierbij ook de koersvorming een belangrijke rol, doch het belang ligt speciaal in het feit, dat een onevenredigheid tussen vraag en aanbod door het beursapparaat uit eigen kracht kan worden verwerkt en dat dit apparaat daarbij koersnivellerend kan optre-

den. Deze eigen en innerlijke kracht kan de beurs echter alleen bezitten, wanneer de orderstroom voldoende „diepgang” heeft.

Het is daarom dat ik op deze plaats nogmaals een lans wil breken voor het definitief invoeren van de commissie-commissionairswang voor de definitieve fondsen (waarbij men zich door de lelijke terminologie niet moet laten beïnvloeden) en voor het combineren daarvan met het soepele systeem, zoals dat ook bij de „London Stock Exchange” voortreffelijk werkt, dat in principe het in elkander sluiten van orders is toegestaan, doch dat de bank of commissie-commissionair in dat geval slechts éénmaal provisie mag rekenen. Op deze wijze kan men waarborgen scheppen dat ook bij de huidige economische structuur de Amsterdamse effectenbeurs werkelijk leven en functioneren kan, hetgeen van fundamentele betekenis moet worden geacht zowel voor „de beurs” als voor „de belegger”.

Naschrift.

Met genoegen wil ik ingaan op de bezwaren, die Dr Schukking heeft geuit ten aanzien van mijn artikel. Van zijn verbetering in het door mij gegeven citaat uit zijn proefschrift, heb ik goede nota genomen.

Terwijl ik in mijn artikel heb aangenomen, dat de overgrote meerderheid van kopers en verkopers zich in ieder geval tot het beursapparaat zal wenden, is de heer Schukking van mening, dat dit niet in die mate het geval is en dat bij opheffing van de commissie-commissionairswang de gevolgen wel eens groter zouden kunnen zijn dan ik gedacht; dat wil dus zeggen dat er wel eens heel wat meer transacties buiten de beurs om gesloten zouden kunnen worden, dan ik heb verondersteld.

Ik wil dit een ogenblik aannemen en vraag mij af of dit wijziging zou moeten brengen in mijn standpunt.

Met mijn opponent zie ik het belang in van een gezond en integer beursapparaat en ik aanvaard ook zijn omschrijving van de beursfunctie. Doch de kern van de kwestie ligt in wat hij zegt over de voorwaarde, dat „niet de geldstroom, welke functioneel door dit apparaat moet worden getransformeerd, op verschillende plaatsen wordt afgetapt uit gebrek aan begrip voor het belang der beursfunctie”. Ik zie niet in, waarom alle onderdelen van de geldstroom functioneel door het beursapparaat moeten worden getransformeerd en ik geloof zeker niet, dat dit aftappen geschiedt uit gebrek aan begrip voor het belang der beursfunctie. Dr Schukking zegt immers zelf, dat de toegenomen betekenis van de collectieve besparingen leidt tot een tendentie om het beursapparaat ten dele uit te schakelen. Ik zie dit als een structuurwijziging, waarover men kan oordelen, zoals men wil, maar waarbij men aan de betrokkenen niet mag verwijten het belang van de beursfunctie uit het oog te verliezen. Dit belang kan voor sommigen, bijv. de particulieren, die effecten willen kopen en verkopen, zeer groot zijn, doch als het voor anderen nu eenmaal van minder betekenis is geworden, dient men deze ontwikkeling m.i. niet geforceerd tegen te houden en de laatste groep te dwingen gebruik te maken van een apparaat, waaraan zij minder behoefte heeft.

Dr Schukking zegt ook nog, dat de betekenis van de beurs als verwerker van vraag en aanbod alleen voldoende tot zijn recht komt, als de orderstroom voldoende „diepgang” heeft. Dit ben ik met hem eens: hoe groter vraag en aanbod, hoe beter de beurs functioneert en naar mijn idee is er nog steeds een grote groep, die geheel op het beursapparaat is aangewezen. Doch gesteld, dat die groep nu eens kleiner wordt, dan zal uiteraard de beurs minder

goed functioneren. Dit zou ook naar mijn mening sterk te betreuren zijn, doch het gaat m.i. niet aan dit tegen te gaan door een kunstmatige commissie-commissionairswang ten aanzien van hen, die nu eenmaal aan de beurs subjectief geen behoefte menen te hebben. (Of dit objectief ook steeds de juiste hending is, is niet zeker, doch dit is een kwestie die de betrokkenen zelf moeten beslissen).

Veel beter dan de commissie-commissionairswang vind ik de gedachte, die vooral de laatste tijd in de Vereniging voor den Effectenhandel leeft dat men door voorlichting de beurs meer bekend moet maken bij hen, die qua positie voor effectentransacties in aanmerking komen.

Ten slotte teken ik nog aan, dat in het door Dr Schukking voorgestane Londense systeem de neiging tot het in elkaar sluiten weliswaar minder wordt, doch niet geheel wordt tegengegaan, waardoor de markt toch niet zo breed wordt als hij zou kunnen zijn.

's-Gravenhage.

Drs H. W. J. BOSMAN.

AANTEKENING

De investeringen in de Nederlandse industrie

Ter inleiding van de 61ste Jaarbeurs heeft Mr J. Milius tijdens een bijeenkomst van de binnen- en buitenlandse pers een rede uitgesproken, waarin hij o.a. een aantal interessante gegevens verstrekke over de gerealiseerde en de te verwachten investeringen in diverse sectoren van de Nederlandse industrie. Mr Milius stelde vast, dat bij de ondernemers van een aantal branches ingang van 1952 een zekere verflauwing der investeringsactiviteit viel te constateren. Dit wijst er op, dat de rendementswachtingen voor deze investeringen zijn gedaald. Gaat men na, welke motieven daaraan ten grondslag liggen, dan verneemt men al spoedig, dat de afzetmogelijkheden minder gunstig zijn ten gevolge van belemmeringen van onze export en toenemende concurrentie.

Vergelijkt men de in onderstaande tabel vermelde indexcijfers der gerealiseerde investeringen in 1952 met die van het basisjaar 1951, dan kan inderdaad in tal van branches van een aanzienlijke teruggang der investeringen worden gesproken. Zeer sterk was de daling bij de groepen aardewerk, glas, kalk en stenen; in de confectie- en reinigingsbedrijven en in de textielindustrie waar zij resp. ruim 36, 45 en 41 pCt bedroeg.

Indexcijfers van investeringen ¹⁾ ²⁾

Bedrijfstakken	(1951 = 100)				
	1949	1950	1951	1952	1953 ³⁾
Vervaardiging van aardewerk, glas, kalk, enz.	64	70	100	64	47
Grafische nijverheid	72	93	100	83	96
Chemische nijverheid (incl. aardolie)	120	127	100	96	132
Bewerking van hout, kurk, stro ..	89	94	100	78	78
Kleding en reiniging	115	150	100	55	75
Leder- en rubbernijverheid	113	106	100	118	75
Metaalnijverheid, scheeps-, vliegtuigbouw enz.	98	95	100	166	167
Papierenijverheid	52	69	100	102	96
Textielnijverheid	73	97	100	59	67
Bereiding van voedings- en genotmiddelen	71	89	100	83	63
Totaal, excl. mijnbouw, openbare nutsbedrijven, bouwrijverheid..	88	99	100	104	107

¹⁾ De indexcijfers werden opgesteld aan de hand van de reële cijfers, verkregen na omrekening van de uitslag van een enquête, gehouden onder een aantal Nederlandse ondernemingen, die gezamenlijk aan 385.000 personen werk verschaffen.

²⁾ In de cijfers der totale investeringen zijn de investeringen in de mijnsector, de openbare nutsbedrijven en de bouwrijverheid niet begrepen.

³⁾ Geschatte investeringen.

Zou men op grond van genoemde percentages kunnen verwachten, dat de totale investeringsactiviteit in 1952 lager zou zijn geweest dan in het topjaar 1951, het tegen-

deel bleek waar te zijn; de totale investeringen in 1952 hebben zich nl. volgens de thans beschikbare gegevens bewogen op een niveau van ca 104 pCt van het basisjaar 1951. Deze gunstige ontwikkeling moet worden toegeschreven aan een toename van de investeringen in een drietal bedrijfstakken, nl. de metaalnijverheid, de papierindustrie en de leder- en rubberindustrie.

Afgezien van het feit, dat de investeringsactiviteit zich in totaal gezien in het jaar 1952 redelijk gunstig heeft ontwikkeld moet echter, aldus Mr Milius, de vraag worden gesteld of een dergelijke ontwikkeling, waarbij vrijwel alle sectoren een teruggaande en slechts enkele een toenemende activiteit tonen, wijst op een bevredigende ontwikkeling der industriële investeringsactiviteit.

* * *

Over het algemeen mag worden aangenomen, dat de moeilijkheden, die zich in de loop van 1952 hebben voorgedaan in 1953 in onverminderde mate van kracht blijven. Het ligt dan ook voor de hand, dat ten aanzien van tal van industrietakken voor dit jaar op een verdere daling der investeringen moet worden gerekend. Zeker in het begin van dit jaar waren de verwachtingen in mineur gesteld. Bij nader onderzoek is echter gebleken, dat het tweede halfjaar 1953 aanmerkelijk betere mogelijkheden voor ontwikkeling der investeringen biedt. Voorlopige berekeningen wijzen, zoals uit de laatste kolom der hiervóór gegeven tabel blijkt, uit, dat, de omstandigheden gelijkblijvende, de plannen voor het doen van investeringen een bedrag omvatten, dat ca 7 pCt hoger is dan in 1951 en ongeveer 3 pCt hoger dan in het voorgaande jaar, hetgeen op een redelijk gunstige ontwikkeling kan wijzen.

Beziet men de diverse bedrijfstakken afzonderlijk, dan blijkt, dat de investeringen in de metaalsector zich op het niveau van 1952 zullen handhaven. Bovendien kan een aanzienlijke stijging der investeringen in de chemische en de aardolie-sector worden tegemoet gezien. In alle overige sectoren moet aan de hand van de beschikbare gegevens echter een daling der investeringsactiviteit worden verwacht. Het feit, dat de investeringen blijkens de plannen in sterke mate beperkt zullen blijven tot enkele bedrijfstakken, wijst er op, aldus betoogde Mr Milius, dat de structuur der investeringen zeer kwetsbaar is.

Het hangt uiteraard van tal van factoren af, of de voor 1953 geschatte bedragen ook inderdaad zullen worden geïnvesteerd. Over het algemeen zal een belangrijke stimulans uitgaan van een verlichting van de belastingpolitiek. Wil men dan ook de investeringen, voor zover deze zijn achtergebleven, weer op peil brengen of verhogen, dan is verlaging der fiscale lasten onvermijdelijk en het is noodzakelijk hierop opnieuw met kracht aan te dringen. De mogelijkheid om over te gaan tot belastingvrije reservering lijkt Mr Milius hiertoe één der meest geschikte middelen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Op de geldmarkt was gedurende de verslagweek van enigerlei invloed van de aanstaande storting op de nieuwe staatslening, noch van de nadering van de ultimo iets te merken. De geldmarktpositie bleef nl. uiterst ruim, met een callgeldnotering en markt-disconto's voor termijnen tot een jaar van $\frac{1}{2}$ pCt, welk percentage echter, doordat practisch niemand papier wenst af te stoten, grotendeels nominaal van karakter blijft.

Hoezeer door de huidige afgiftepolitiek van schatkistpapier van het Ministerie van Financiën de gemiddelde looptijd van dit papier is verlengd, blijkt wel uit het feit, dat per 15 Augustus jl. ten laste van het Rijk uitstond een bedrag van f 3.504 mln aan drie- en vijfjaarsbiljetten en f 1.876 mln. jaarspromessen, tegen op 31 December 1952 f 2.391, resp. f 3.117 mln van deze beide categorieën. In dezelfde richting werken de aankopen door de banken van kortlopende obligaties, bijv. van de nog ca 10 jaar lopende Nederlandse staatslening 1962/64. Voorts schijnen de plannen tot uitgifte van langer dan 5 jaar lopend schatkistpapier, in het kader van een reglementering van de verschillende groepen bankliquiditeiten, waarvan reeds lang sprake is, nog geenszins van de baan te zijn.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt was de afgelopen week gedurende een aantal beursdagen enige weerslag te constateren van de flauwe stemming in New York, waar Dow Jones Industrials van 21 op 28 Augustus daalde van 272,0 tot 265,7. Verwachtingen, die later bewaarheid werden, omtrent een gunstige tussentijdse publicatie van Philips over de gang van zaken gedurende het eerste halfjaar van 1953 bij dit concern, vormden hiertegenover een gunstige factor.

Op de staatsfondsenmarkt was de stemming iets minder vast dan de laatste tijd gebruikelijk is, hetgeen voor een deel verband hield met een voortijdige perspublicatie over de komende staatsbegroting, welke een aanzienlijk tekort zou vertonen. Besprekingen over de voorfinanciering door banken van inschrijvingen op staatsleningen van institutionele beleggers hebben thans geleid tot het instellen van een enquête hiernaar; of deze eventueel tot het nemen van maatregelen tegen deze — voor de Staat voordelige — financieringswijze aanleiding zal geven is uiteraard een tweede.

Aand. indexcijfers.	21 Aug. 1953	28 Aug. 1953
Algemeen	157,0	156,8
Industrie	218,0	218,2
Scheepvaart	165,5	164,7
Banken	134,3	134,8
Indón. aand.	57,3	56,7

Aandelen.

A.K.U.	170	169
Philips	173½	175¼
Unilever	193½	193
H.A.L.	135½	134½
Amsterd. Rubber	94¼	93½
H.V.A.	108	106¼
Kon. Petroleum	328½	324½

Staatsfondsen.

2½ pCt N.W.S.	79 ⁹ / ₁₆	79%
3-3½ pCt 1947	98 ¹³ / ₁₆	98 ⁷ / ₁₆
3 pCt Invest. cert.	98 ¹³ / ₁₆	99
3½ pCt 1951	102¼	102 ³ / ₁₆
3 pCt Dollarlening	95 ¹⁵ / ₁₆	95 ¹⁵ / ₁₆

Diverse obligaties.

3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	100%	101%
3½ pCt Bataafsche Petr.	101 ¹⁵ / ₁₆	101¼
3½ pCt Philips 1948	100½	100 ¹¹ / ₁₆
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	98¼	98¼

J. C. BREZET

Abonneert U op de E.-S.B.

STATISTIEKEN

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ^{1) 2)}

Maand	Totaal aantal werklozen ³⁾	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
31 Jan. 1953 ⁴⁾	146.700	61.900	16.400	20.100
28 Febr. 1953	130.300	53.100	13.700	17.800
31 Maart 1953	95.200	35.500	7.200	11.700
30 April 1953	83.700	27.800	8.100	11.300
30 Mei 1953	68.700	22.700	4.100	9.600
29 Juni 1953	61.800	19.700	3.600	8.900
31 Juli 1953	61.100	20.800	2.900	8.600

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Alle cijfers zijn exclusief de D.U.W.-arbeiders, die van Januari 1953 af niet meer als werklozen worden beschouwd.

³⁾ Inclusief personen, die tewerkgesteld waren op Gemeentelijke Sociale Werkvoorzieningsobjecten voor handarbeiders en op Werkverruimingsobjecten voor hoofdarbeiders.

⁴⁾ Exclusief de gegevens van de provincie Zeeland (watersnood).

BANK INDONESIA

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd valuta-courant betaalbaar	Deviezenfondsen valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.
15 Juli 1953	2.198.355	668.353	133.813	614.007	189.828
22 Juli 1953	2.162.463	705.337	150.325	620.291	222.198
29 Juli 1953	2.017.327	662.272	155.188	599.054	317.459
5 Aug. 1953	2.017.334	651.609	193.168	616.703	243.581
12 Aug. 1953	1.951.799	624.330	144.815	629.734	396.231
19 Aug. 1953	1.910.658	598.737	167.839	635.531	349.119

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfondsen buitenlandse passiva	Rekening courant saldi	
			v/d Reg. v/d Rep. Indon.	Van anderen
			Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp	
15 Juli 1953	4.919.747	738.320	494.868	1.050.253
22 Juli 1953	4.871.201	825.594	494.868	1.034.515
29 Juli 1953	4.814.458	729.493	494.868	1.041.755
5 Aug. 1953	4.819.591	794.127	494.868	1.042.174
12 Aug. 1953	4.846.527	705.667	494.868	1.177.749
19 Aug. 1953	4.859.424	713.909	494.868	1.073.995

Muntbiljettencirculatie per 15 Juli	Rp. 366.842.928,50
Muntbiljettencirculatie per 22 Juli	Rp. 369.446.972,—
Muntbiljettencirculatie per 29 Juli	Rp. 366.081.729,50
Muntbiljettencirculatie per 5 Aug.	Rp. 368.171.626,50
Muntbiljettencirculatie per 12 Aug.	Rp. 369.945.884,—
Muntbiljettencirculatie per 19 Aug.	Rp. 372.320.738,—

NATIONALE BANK VAN BELGIË

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegood op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen
16 Juli 1953	34.954	1.858	14.944	15.430	571
23 Juli 1953	35.041	1.973	14.755	16.751	899
30 Juli 1953	35.050	2.087	14.581	17.051	750
6 Aug. 1953	35.050	2.087	14.581	17.051	750
12 Aug. 1953	35.711	1.899	14.701	15.798	690
20 Aug. 1953	35.767	1.643	14.407	15.050	672

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi				Verbintenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam. w.	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Andere
16 Juli 1953	307	99.037	6	147	351	1.299	641	1.003
23 Juli 1953	295	99.816	7	172	403	2.008	1.008	1.020
30 Juli 1953	280	100.706	2	172	420	1.477	692	1.035
6 Aug. 1953	280	100.706	2	172	419	1.477	692	1.034
12 Aug. 1953	292	99.930	6	186	432	1.289	816	1.038
20 Aug. 1953	285	99.236	6	186	428	1.175	279	1.085

GEcombineerde MAANDSTAAT VAN DE DRIE NEDERLANDSE GROTE BANKEN EN VAN HET NEDERLANDSE BEDRIJF VAN DE NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ ¹⁾

(in miljoenen guldens)	Nederlandse Banken		Nederl. Banken en Nederl. Handel-Maatschappij	
	30 Juni 1953	31 Juli 1953	30 Juni 1953	31 Juli 1953
Activa:				
Kas, kassiers en daggeldeningen	126	216	196	247
Nederlands schatkistpapier	2.088	2.089	2.868	2.857
	2.214	2.305	3.064	3.104
Ander overheidspapier	126	141	145	159
Wissels	39	45	45	52
Bankiers in binnen- en buitenland	106	97	134	127
Prolongatiën en voorschotten tegen effecten	94	90	113	109
	365	373	437	447
Debiteuren	814	825	986	1.005
Effecten en syndicaten	99	102	107	111
Deelnemingen (incl. voorschotten)	14	14	22	22
	927	941	1.115	1.138
Gebouwen	5	5	8	7
	3.510	3.624	4.624	4.696
Passiva:				
Crediteuren	2.627	2.746	3.338	3.464
Wissels	10	9	11	10
Deposito's op termijn	493	510	786	766
Kassiers en genomen daggeldeningen	19	—	19	—
Diverse rekeningen	105	102	125	108
	3.254	3.367	4.279	4.348
Aandelenkapitaal	169	169	229	229
Reserve	88	88	116	118
	3.510	3.624	4.624	4.696

¹⁾ In verband met afrondingen behoeft de som der afzonderlijke posten niet met het eindtotaal overeen te stemmen.

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND ¹⁾ 1949 = 100

Aard der gezinsuitgaven	Wegingsfactor (pct. van totale gezinsuitgaven in 1949)	16 Febr. 1953	16 Mrt 1953	15 Apr. 1953	15 Mei 1953	15 Juni 1953	15 Juli 1953
I Voeding, w.o.:							
brood, gebak, meel	37,7	124	123	124	125	127	127
aardappelen, groenten, fruit	8,0	124	124	124	124	124	124
suiker en koloniale waren, dranken	6,8	121	121	126	135	143	139
vlees, vleeswaren, vis	6,5	124	124	125	125	125	125
oliën en vetten	4,6	151	150	150	149	150	151
zuivelproducten, excl. roomboter	3,8	114	114	113	112	112	112
II Roken	8,0	113	112	112	112	114	114
III Woning, w.o.:	2,3	115	115	115	115	115	115
huur, water, onderhoud woning	21,0	122	122	123	122	122	122
huur afzonderlijk verwarming en verlichting	9,2	115	115	115	115	115	115
woninginrichting en huusraad	8,4	115	115	115	115	115	115
IV Kleding en schoeisel, w.o.:	5,1	142	142	143	140	140	141
kleding	6,7	117	117	117	117	117	117
schoeisel	13,3	114	114	113	113	113	113
V Hygiënische en medische zorg, w.o.:	10,6	112	112	112	112	112	111
reiniging	2,7	120	120	120	120	120	120
persoonlijke en gezondheidszorg	3,4	108	108	108	108	108	108
ontwikkeling en ontspanning	1,6	104	104	104	104	104	104
VI Ontwikkeling en ontspanning w.o.:	1,8	112	112	111	112	112	112
ontwikkeling, ontspanning, verenigingen	10,1	118	118	118	119	117	118
verkeer	7,6	117	117	117	117	116	116
VII Verzekeringen en belastingen	2,5	122	122	122	122	122	124
	12,2	118	118	118	118	118	118
Totaal (excl. belastingen)	100	120	120	120	121	121	121
	94,9	122	122	122	123	123	123

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorlieders, lagere kantoorbedienden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-weekloon van f 50 tot f 60, een gemiddelde gezinsgrootte van vier en wonende in de middelgrote en kleine gemeenten van ons land.

Indien U prijs stelt op een volledige samenvatting van hetgeen zich, geënceneerd door de E.V.O., op de thans lopende Jaarbeurs afspeelt op het gebied van het

INTERN TRANSPORT

verzekert U zich dan door omgaande bestelling van een exemplaar van het album, dat onmiddellijk na afloop van deze Jaarbeurs ter perse gaat en dat, behalve de inhoud van de 8 inleidingen, welke daar zijn resp. worden gehouden, tevens in woord en beeld een overzicht zal bevatten van de daar gehouden demonstraties, die uniek voor Europa mogen worden genoemd.

PRIJS f 1.50 PER EXEMPLAAR

Bestellingen worden gaarne ingewacht middels de bij dit nummer ingesloten bestelkaart.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Herenmodes

Hoeden

**Overhemden
naar maat**

Postkantoor galerij all, Rotterdam
Telefoon 25764

DYNAMOS, MOTOREN, INSTALLATIES

Een pionier wordt veertig jaar

Het was voornamelijk uit idealistische overwegingen, dat de heer S. F. van Oss de Haagse Post in 1914 het licht deed zien. Dat wil niet zeggen, dat hij niet „business-minded” was, doch zakelijkheid en idealisme zijn heel goed verenigbaar. De heer van Oss verstond de kunst deze factoren te verenigen. Hij bracht een goed weekblad, voortreffelijk van inhoud, met voortreffelijke medewerkers. Maar dit was niet alles. Hij wilde dit weekblad ingang doen vinden in brede kring. Hij stelde zich op het standpunt, dat het uitgeven van een weekblad niet louter een kwestie van winstbejag was. De culturele taak, die de uitgave van een weekblad inhield, stelde hij op de voorgrond. Dus maakte hij van de Haagse Post een goedkoop weekblad. Dat dit standpunt in brede kringen waardering vond, bleek al heel spoedig uit de enorme groei van de Haagse Post.

ONAFHANKELIJK.

Het is nu bijna veertig jaar geleden, dat de Haagse Post werd opgericht en wij mogen wel zeggen, dat de Haagse Post in die veertig jaar veel heeft gedaan voor Nederland en voor de Nederlandse Pers. Zij heeft getoond, dat het mogelijk is om op waarlijk onafhankelijke wijze voorlichting te geven. Zij heeft die voorlichting binnen het bereik van velen gebracht. En door haar onbevooroordeelde berichtgeving is het vaak voorgekomen, dat zij invloed heeft uitgeoefend op de debatten in de Tweede Kamer en daardoor indirect op het regeringsbeleid.

In de afgelopen veertig jaar is de Haagse Post ruim 2.000 maal uitgegeven en zijn ruim 70.000.000 exemplaren aan de lezers toegezonden. Elk van die nummers had een taak. De taak om het publiek zo goed mogelijk voor te lichten en zoveel mogelijk genoegen te bereiden. De Haagse Post heeft in deze veertig jaar bewezen, dat de principes die haar oprichter immer heeft hooggehouden, door het Nederlandse publiek werden gewaardeerd. Ondanks ups en downs heeft de Haagse Post altijd de naam mogen behouden van Nederlands beste weekblad.

PRIJZEN OMLAAG!

Het is nu 1953. De Haagse Post bestaat dus bijna veertig jaar. En in dit jaar heeft de directie van de Haagse Post nogmaals het Nederlandse publiek getoond, dat de geest, die de oprichter aan dit weekblad gaf, nog steeds leeft en óók in deze tijd levensvatbaar is. Zodra de exploitatiemogelijkheden dit maar enigszins veroorloofden, hebben wij de abonnementsprijs van de Haagse Post teruggebracht tot normale proporties. Wéér sloeg dit gebaar in en wéér kan de Haagse Post zich het invloedrijkste en meest vooraanstaande weekblad noemen. Wéér wordt de naam van de Haagse Post bij belangrijke kamerdebatten genoemd.

EN NU.....

In Maart 1953 was de Haagse Post zover, dat zij haar abonné's kon mededelen, dat de abonnementsprijs werd teruggebracht van f 12.— tot f 10.— per jaar. Zij kon zelfs

zover gaan, dat zij haar abonné's het teveel betaalde kon restitueren. Hieruit bleek, dat de Haagse Post op de goede weg was en het is ons streven op deze weg voort te gaan. Wij zijn zakenmensen, zeker. Maar het uitgeven van een weekblad als de Haagse Post legt ook verplichtingen op jegens het courantenlezend publiek. En daarom streven wij er naar om niet alleen zakenman te zijn. Wij houden ook de belangen van onze lezers in het oog.

Bij dit streven weten wij ons gesteund door het Nederlandse publiek. Dagelijks ondervinden wij dat, als wij sympathiebetuigingen en abonnementsopgaven ontvangen. Daarvoor zeggen wij U hierbij nogmaals dank. Het geeft ons de kracht om de ingeslagen weg vol vertrouwen te blijven volgen. Wij rekenen ook in de toekomst op U.

Hoogachtend,
Directie HAAGSE POST.

P.S.,
Iedereen, die nu een abonnement afsluit, ontvangt als welkomstgeschenk een fraaie, gebonden roman gratis thuisbezorgd.

COUPON.

Administratie HAAGSE POST
Postbus 653 — Amsterdam.

M.,
Gelieve mij te noteren voor een abonnement op de HAAGSE POST van 1 October 1953 tot:

- * 1 Januari 1954 ad f 2.50
- * 1 April 1954 ad f 5.—
- * 1 October 1954 ad f 10.—

Het abonnementsgeld heb ik heden op Uw giro Nr. 70 overgemaakt. Na ontvangst hiervan zendt U mij een gebonden roman toe. De nummers over September ontvang ik gratis.

Naam .....

Adres .....

Woonplaats .....

Ondertekening:

*Doorhalen, wat niet gewent wordt.

Porto in open enveloppe 2 cts.

De Draadtrekkers Houden zich op den Achtergrond

Tekening van Piet van der Hem, overgenomen uit de Haagse Post van 21 October 1933.